

**Саха Республикатын
Ньурба улуунун хаһыата**
Хаһыат 1937 сылтан тахсар

2024 сыл
кулун тутар 7 күнэ
Чэппиэр ● 9 № (12084)

НЬУРБА

12+

ОГНИ НЮРБЫ

**Бүгүнгү
нүмэргэ**

Доруобуйа харыстабыла

Кылаабынай быраас Наталья Павловалыын кэпсэтии / 4

Национальной бырайыактар

Ньурбабыт улуунун сайдыыта / 6, 7

Марха улууһа төрүттэммитэ 200 сыла

«Оҕо Дьулаах Бухатыыр»
Дьокуускайга / 9

СААСКЫ МАННАЙГЫ БЫРААҤЫННЫҢЫГЫНАН!

«Күндү киһим өрүү мин сүрэхпэр» диэн «Ньурба» хаһыат бастакы хаартысканан бырайыага

Кулун тутар 8 күнүн көрсө, күммүт уһаан, халлаан сылһыйан турар кэмигэр туох эрэ санга, сонун бырайыагы-толкундаан, араас саастаах биһиги ааҕааччыларбытын көрдөһөн, бырайыакпытыгар кытталларыгар сөбүлэннэрин ыллыбыт.

Сибэкки дьөрбөтө, сакалаат уонна сиркилэ тутуурдаах Ньурбабытыгар дьон-сэргэ сөбүлээн сылдьар сирдэринэн хаартыскаҕа түһэрдит.

Биһиги геройдарбыт илиилэригэр тутан турар сиркилэлэригэр кинилэр кэрэ аңардарын мөссүөнэ көстөр. 57 сыл биригэ олохтор Варвара Константиновна, Владимир Иванович Саввиновтарга, Нюргуяна Михайловна, Леонид Анатольевич Михайловтарга, Анна, Кэскил Васильевтарга, Ульяна, Дмитрий Афанасьевтарга махталбытын тиэрдэбит!

Күндү дьоннотун өрүү сүрэххит анныгар илдэе сылдьың.

Ньурбабыт бары кэрэ аңардарын Аан дойду дьахталларын күнүнэн хаһыат кэлэктибин аатыттан ээрдэлиибит. Сырдыгынан эрэ сыдыаһа сылдьың!

Александр Гаврильев хаартыскаҕа түһэриитэ.

Тэрээһин

Кулун тутар 1 күнүгэр Дьокуускай куоракка А.Е.Кулаковскай аатынан Норуоттар доҕордоһууларын дьиэтигэр Саха сиригэр дьахталларын түмсүүлэрин «Дьүөгэлэр» аһаҕас форумнарын иккис сийиэхэ «Общая воля – во благо» диэн ааттаах буолан ааста.

Бу манна өрөспүүбүлүкэбит бары оройуоннарыттан айа-тута, таһаарылаахтык үлэлиэх-хамсыы сылдьар, улуус, нэһилиэк дьахталларын сэбиэтин, түмсүүлэрин, уопастыбаннай тэрилтэлэр салайааччылары, чилиэннэрэ, олохтоох бэйэни салайыны тэриллэрин үлэһиттэрэ, оройуон, нэһилиэк дьокуутааттара кыттыны ыллылар. Ньурба улуунуттан «Сэбиэскэй» ТОС салайааччыта Евдокия Ивановна Моякунова -Кучу, Антоновкаттан СР суруйааччыларын Соһууһун, РФ суруналыыстарын Соһууһун чилиэнэ, «Ньурба уоттара» литературнай түмсүү чилиэнэ, урукку салайааччыта, Антоновка түөлбөтүн салайааччыта, Ньурба улуунун бочуоттаах ветерана, медик идэлээх Ольга Васильевна Софронова - Сунум, Күндээдэ музейин методиста, Күндээдэ нэһилиэгин дьахталларын сэбиэтин салайааччыта, нэһилиэк дьокуутаата Елена Николаевна Филиппова, Дьиикимдэ дьахталларын сэбиэтин салайааччыта, «Арасыйа ийэлэрэ» хамсааһын чилиэнэ, нэ-

Саха сиригэр дьахталларын сийиэхэ

һилиэк дьокуутаата Марина Фрументьевна Герасимова кыттыны ыллылар.

Бу съезди өрөспүүбүлүкэ дьахталларын «Подруги – Дьүөгэлэр» аһаҕас форум регионнааҕы уопастыбаннай хамсааһын көбүлээн ытта.

Кизин хабааннаах, олус туһалаах бырагыраамалаах көрсүһүү түөрт күн устата буолла, бу манна үгүс кэпсэтии, санаа атастаһыи, уопуту да тарҕатыи семинар быһытынан ааста.

Съезд кыттылаахтара икки күн доруобуйаларын «Белая роза» медицинскэй киингэ уонна Уопастыбаннай доруобуйа уонна медицина профилактика кыинигэр сылдьан бэрэбиэркэлэннилэр, көрдөрдүлэр.

Иккис күн, олунньу 28 к., РФ президенигэр кандидат В.В.Путин итэҕэллээх киһитин Марина Константиновна Бахилинаны кытта көрсүһүү, «Дьахтар политическай оскуолата» буолбута.

Үһүс күн СВФУ медицинскэй киинигэр «Дьэ кэргэн доруобуйата: чэбдигирдиигэ түрүт үгэстэр уонна аныгы сыһыан» диэн бэрт интэриэһинэй семинар буолла. Бу семинары медицинскэй наука доктора, профессор, РФ үөрэтирин бочуоттаах үлэһитэ, Саха сиригэр наукатын үтүө-

лээх деятелэ, РФ Доруобуйатын харыстабылын туйгуна, Уопастыбаннай доруобуйа уонна медицина профилактика кыинин сэбиэдиссэйэ, «Здоровое будущее» Единай Россия бырайыагын уопастыбаннай сэбиэтин салайааччыта, «Дьахтар доруобуйатын бөвөргөтүү» бырайыак салайааччыта, интегративнай оҕо бырааһа, гастроэнтеролог, диетолог Надежда Валерьевна Саввина иилээн ытта. Бу семинарга үксүн дьахтар, эр киһи, оҕо доруобай буолуутугар туох үлэ барыахтааһын сырдаттылар. Хас биригэ киһи бу күн сиригэр доруобай буолан төрүүр уонна салгыи кэлэр олохтор хайдах туруктаах буоларын түс бэйэҕиттэн эрэ тутулуктаах. Хас биригэ доруобуйатын көрүнэрэ - бу бэйэбит эбээһинэспит диэн өйдүөхтээхпит.

Бу манньк семинардары, үөрэхтэри, конференцияны тэрийбиттэрэ наһаа үчүгэй. Түмсээн, төбүрүннээн олон олох-дьаһах, «Үөрэтири», «Доруобуйа харыстабыла», «Демография», «Култуура», «Экология» у.д.а. национальнай бырайыактар хас биригэ улууска олоххо кириилэрин тула истин сэхэргэни буолла. Бу курдук улахан тэрээһиннэргэ кэлэн, сүбэлэһэн, санаа атас-

таһан, эбии күүс-күдэх ылынан, санга санааны, идеяны истэн, сааһыланан барарбыт олус үчүгэй. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн кыһалҕаларбыт биригэ – сүрүннээн үлэһит тийбэтэ, оҕо иитиитин боппуруостара сытыгытык тураллар. Сүрдээх элбэх дьон кыттыны ылла конференцияҕа. Конференцияҕа араас хайысхаттан министристибэлэр кылгастык, чуолкайдык иһитиннэри оҥордулар. Ол кэннэ ыраактан-чугактан кэлбит делегат дьахталлар элбэх ыйытылары биэрдилэр, санааларын этиннилэр. Тыа сиригэр олоҕор-дьаһаҕар, доруобуйа харыстабылыгар, үөрэтиригэ, ийэ киһи күннээҕи көрсөр кыһалҕаларыгар тийэ олус сэргэх кэпсэтии табыста. «Дьахтар - олоҕу хамсатар күүс» диэн дэлэҕэ этиэхтэрэ дуо. Санаабытын этэр, туруорсар боппуруостарбыт, биллэн турар, дьэ кэргэнгэ сыһыаннаахтар. Бу сийиэһи Михайлова Евгения Исаевна салайааччылаах Саха сиригэр дьахталларын «Дьүөгэлэр» аһаҕас форумнара көбүлээн ытта.

Съезд бастакы чааһыгар Саха Өрөспүүбүлүкэтин Ил Дархана Айсен Сергеевич Николаев эвэрдэ тыл эттэ уонна наһарадалары туттартаата. Ньурба оройуонун депутаттарын Сэбиэтин салайааччытыгар Нюргуяна Михайловна Михайловаҕа бу съездка дьахтар хамсааһыныгар улахан кылаатын иһин Госуударственной уонна уопастыбаннай деятель

Александра Прокопьевна Тихонова аатынан диплому Евгения Исаевна бэйэтэ туттарда.

Съезд түмүгүнэн Саха сириттэн дойду дьахталларын форумугар бизэ делегат кыттар буолла: Дьокуускай куораттан «Союз женских организаций» салайааччытын солбуйааччыта Альбина Черепанова, «Көмүлүк» фирма салайааччыта Ольга Григорьева, ХИФУ наукаҕа уонна инновацияҕа департаментын салайааччыта, филологическай наука кандидата Нинель Малышева, Амматтан улуустааҕы музыкальнай оскуола салайааччыта Любовь Заварзина уонна Үөһээ Бүлүүттэн Ороһутааҕы сынныалан кыинин салайааччыта Анна Иванова.

Дьону-сэргэни кытта биридиилээн көрсөн, санаа атастаһан, тустаахха сүбэ биэрэн, сүрдээх үчүгэй тэрээһин буолла. Дьэ, чахчытын, сийиэс «Төһөннөн элбэпит, оччоннон күүстээхпит!» диэн ыңгырыгыта үлэһи, олоххо дьайа турдаҕа! Саха сиригэр дьахталларын кынаттыыр, биригэ санаанан сомоҕо күүс буолан элбэҕи ситиһэргэ угуулар.

Барыгытын кэлэн иһэр маннайгы сааскы бырааһынныгынан ээрдэлиибит! Кытаанах доруобуйаны, дьэ кэргэнгэ этэнгэ буолууну, ситиһини, эйэлээх олоҕу баҕарабыт.

Марина ГЕРАСИМОВА

Саха сирэ, иннибит диэки!

Сахабыт сирин бары бииргэ тутабат!

Сахабыт сирэ сылтан сыл тупсар, кизиркэйэр. Өрөспүүбүлүкэбит куораттарыгар эрэ буолбакка, тыа сирдэригэр аныгылы кыраһабаай көрүгүнээх сынньанар сирдэр элбииллэр. Тупсафай эйгэни тэрийии дойдуну президентэ Владимир Путин биэс сыллаагыта көүлүлээн киллэрбит "Формирование комфортной городской среды" национальной бырайыагынан ытыллар. Маныаха тугу, ханна тутары, сангардары дьон бэйэтэ талар. Бу хамсааһын кинилэр олохторун үтүө өрүккэ уларытан дьоллуур.

Киһи олорор эйгэтиттэн насарыанньата, ис туруга, бүтүн олохун онгула тутулуктаах. Саха сирин инэнэ олус кизин. Хас биирдии мунуга хатыламат. Бэйэ-бэйэтигэр маарыннаспат олус уратылаах, ойуурдаах, хайалаах эриэккэс дойдутаахпыт. Онон ыллын даҕаны тутан барбаккын. Олохтоох нэһилиэнньэ баҕатын учуоттуур булгуччулаах. Сүрүн уларыһылар киирэллэригэр сакаасчытынан, сүннүнэн, олохтоохтор бэйэлэрэ буолаллар. Онон манна хас биирдиибит кыттыан сөп.

"Биһиги куораттарытын уонна бөһүөлэктэрибитин уларытан аныгылы эйгэни тэрийиэн олохтоохтаахпыт. Маныаха төрүт нэһилиэстибэ хаалара, харыстанара наадалаах. Куорат эйгэтин уонна инфраструктуратын сангардыгыта биһиэхэ номнуо үтүө холобурдар бааллар. Үгүс кыра куораттар, улахан регион-

нар кииннэрэ уларыһылар, биһиги тупсафай эйгэни тэрийиэ үөрэннибит", – диэн дойдуну президентэ Владимир Путин былаас уорганнарыгар, ол иһигэр, Саха сиригэр сорок туруорар.

Биһиэхэ – миллиард!

Саха сирэ судаарыстыбаттан 2024 сыл устата благоустройство анаан үтүмэн сууманы ылыа. Куорат тупсафай эйгэтин тэрийи федеральной бырайыагынан, өрөспүүбүлүкэбэ 1 млрд 200 мөл. солк. тыырыллыа. Бэлиэтээн эттэххэ, кэнники биэс сылга бу федеральной бырайыагынан үп-харчы тыырыллыгытын кээмэйэ биллэрдик үрдээтэ. Ол курдук, 2019 с. судаарыстыбаттан өйөбүл уопсай суумата 462 мөл. солк. кэринэ этэ, оттон 2023 с. номнуо 912 мөл. солк. куоһарбыт.

СӨ Ил Дархана Айсен Николаев куораттарга уонна тыа сирдэригэр общественной сынньанар миэстэлэри тэрийи суолтатын туһунан мэлдьи этэр. "Бу хамсааһын олохтоохтор баҕаларын учуоттаан, биир кэлим былаантан саҕалаан, эбийэктэр хаачыстыбаларын бэрэбиэркэтигэр тийиэ тупсафай эйгэ тутулуутун төрдө буолуохтаах дии саныбын", – диэн Айсен Сергеевич бэлиэтиир.

Туора холобур – көрдөрүүлээх

Кэнники биэс сылга регионна 67 общественной миэстэ уонна 144 тиэргэн тупсарылыбыт. 2023 сылга өрөспүүбүлүкэбэ барыта 86 обществен-

най миэстэ уонна тиэргэн оҥоһуллубут, тупсарылыбыт. 33 муниципальной тэриллиигэ сана, тупсафай оҥоһуулаах сынньанар сирдэр, пааркалар, сквердэр, оҕо оонньуур уонна спортивнай былаһааккалар, кытыллар баар буоллулар.

Бу тутуулары түргэтэргэ уонна географиятын кэнэтэргэ "Формирование комфортной городской среды" уонна "1000 дворов на Дальнем Востоке" диэн икки федеральной бырайыагы тэнгэ үлэлэтэн ситиһилиннэ.

"Формирование комфортной городской среды" федеральной бырайыагынан тутулуубут бэлиэ эбийэктэр истэригэр:

- "Колымское подворье" комплекс – Орто Халыма куорат киин болуоссата. Манна тэрээһиннэргэ аналлаах сыана, көрөөччүлэргэ хас эмэ өрүттээх трибуна, аллея, лаапчылар, оҕо оонньуур зоналар уонна спордунан дьарыктанарга аныгы былаһаакка бааллар. Куорат олохтоохтору уонна ыалдьыттарын сынньаланнарын атааралларыгар комплекс дьон тардыһар киининэн буолла.

- Нурба куоратыгар Сергей Васильев аатынан паарка: дьаарбайарга аналлаах ылыктар, спортивнай оонньуур зоналар, кэнсиэртиир былаһаакка тутулуунна. Манна кафе, велосипед, самокат уо.д.а. спортивнай инвентары прокаттыыр пууннар үлэлииллэр. Сөргүтүллүбүт паарка сынньанарга эрэ буолбакка, куорат сүрүн кылаабынай бырааһынньыктарын тэрийэр сиринэн буолла.

- Мэнэ Хангалас улуунун Майа сэлиэнньэтигэр "Майа сайына" болуоссат – өрүс унуор улуустарга бастакы улахан общественной эйгэ. Манна маас-сабай тэрээһиннэргэ анаан амфитеатр, воркаут зоната, кыра уонна обургу оҕолорго оонньуур спортивнай былаһааккалар бааллар. Болуоссат устатын тухары сатыы хаамарга аналлаах маршруттар уонна велосипед суоллара ууруллубуттар. Киин эбийэтинэн төгүрүк сыл үлэлиир павильон буолар. Манна кафе, прокат пууннара уо.д.а. инфраструктура атын эбийэктэрэ табыгастаахтык олохсуйбуттар.

- Мирнэй куоратыгар "Заречный" микрооройуонна – Иирэлээх өрүс кытылыгар пляхтаах, спортивнай уонна оҕо былаһааккалаах, павильоннардаах сынньалан сирэ тутулуунна.

- Дьокуускайга Таалай күөл кытыла. Манна күөл кытыла тупсарылыбыт, муоста сангардыллыбыт, амфитеатр оҥоһуллубут, ыскамыайкалар, уруналар туруоруллубуттар. Кытыл устатын тухары эниэргийэни харыстыыр анал сырдатыйыны тардыбыттар. Сангардыллы кэнниттэн Таалай күөл кытыла куорат олохтоохтору сөбүлээн сылдыар сирдэринэн буолла.

Тупсаран онорууну талабыт

2024 сылга куораттары уонна сэлиэнньэлэри тупсары салҕанар: кытыллар, пааркалар, сквердэр, оҕо оонньуур уонна спортивнай былаһааккалар баар буолуохтара. 29 куоракка

уонна бөһүөлэктэ олбуордар тутулуохтара: Алдан, Томмот, Ленскэй, Мирнэй, Нерюнгри, Удачная, Нурба, Хангалас, Өлүкүмэ уонна Дьокуускай. Бөһүөлэктэр: Сангаар, Айхал, Аллараа Кураанах, Чульман, Мохсоҕоллоох, Чернышевский, Беркаит, Хаандыга, Уус Майа итинэнэ Үөһээ Бүлүү Дүлүкү, Хоро, Үөдүгэй, Нам Ленскэй, Кэбээйи, Мукучу, Бороҕон уонна Чурапчы нэһилиэктэрэ. Бу нэһилиэктэргэ ханнык бырайыактар олоххо киирэллэрин өрөспүүбүлүкэ олохтоохтору, эһиги, бэйэ-бэит талаһыт. Онлайн куоластааһын б.д. кулун тутар 15-тэн муус устар 29 күнүгэр диэри <https://14.gorodsreda.ru/> страница ытытыллыа.

Бэлиэтээн эттэххэ, Саха сирэ Улук Илин федеральной уокурук регионнарын ортотугар онлайн куоластааһынна дьону түмэринэн бастыһан ахсааннарыгар сылдыар. Ол курдук, 2021 сыллаахха куоластааччы ахсаана 59 тыһ. киһиэхэ тэннэспитэ. Оттон 2022 сылга – 76 тыһыынча. Ааспыт сылга 75 тыһ. өрөспүүбүлүкэ олохтооҕо тупсафай эйгэ иһин куоластаабыта. Чуолаан, манньк көхтөөх кытты иһин бырайыактарга судаарыстыбаттан көрүллэр үп-харчы үрдүүр. Төһөнөн элбэх киһи куоластааһынна кыттар да, соччонон элбэх бырайыак олоххо киирэр. Онон куоластаан! Сахабыт сирин инникитин бары бииргэ оноруохха!

Дьоҕус биисинэс

Социальной контракт Нурбаҕа кэрэ эйгэтин тэрийэр

Николина Васильева студиятыгар киирээт, тута кэрэ эйгэтигэр куустарабын. Барыта киирэр аанытан уурбут-туппут курдук тупсафайдык оҥоһуллубут.

- Нурбабыт кэрэ аңардара өссө кыраһабаай, кэрэ, стильнэй буолалларыгар көмөлөһөбүн. Мин студиябар кэлэн араас таһаһы таннан, киэргэллэри симэнэн, ураты, хаһан да боруобалаабатах уобарастарын холонон көрөллөр. Ону мин өссө хаартыскаҕа түһэрэн, ол эбэтэр фотосессия онорон үйэтитин биэрэбин. Араас танас-сап, киэргэл, 4 араас фон баар, - диір Николина.

Маны таһынан Николина кэрэ аңардар бэйэлэригэр барсар уобарастарын тобулалларыгар, танас-сап атыылаһалларыгар сүбэлээн биэрэр Нурбаҕа биллинги туругунан соботох үөрөхтөөх стилист буолар.

Студиятын арыярыгар бизнес-бырайыак суруйан көмүскээн, социальной контракт быһыытынан 300 тыһ. солк. суумалаах

көмө харчы ылан сөптөөх оборудованиетын барытын атыыласпыт.

- Манньк студия арыяры санаа онгостубутум ыраатта, толкуйбун олоххо киллэрэрбэр судаарыстыба өттүттэн манньк көмө баара сана саҕалыыр дьонго олус үчүгэй өйөбүл буолар, - диэн санаатын үлэстэр.

Билингни үйэ ирдэбилинэн бу курдук араас өнгөнү онорор сана сүүрэннэр биһиги Нурбабытыгар киирэллэрэ олус үчүгэй. Кэрэ аңардар сэргээн, хото суруйтараллар, Николина өнгөтүнэн туһаналлар.

Саҕа саҕалыыр эдэр урбаанньыты үөрүүлээх күнүнэн Нурбаҕаҕы урбаанньыттары өйүүр киин салайааччыта Михаил Пан, Нурба куорат баһылыга Геннадий Игнатъев, Нурбаҕаҕы социальной харалта салайааччыта Ирина Находкина, дьүөгэлэрэ эбэрдэлээтилэр.

Лена ПЕТРОВА

Сылаас тохтобуллаах «Смайлик» саҕа киоск-маҕаһынын арылынна

Бүгүн Комсомольскай уулуссаҕа турар киоск-маҕаһынын үөрүүлээх арылыгыта буолла. Нэһилиэнньэбэ өссө биір абыраллаах өрүтэ диэн - сылаас тохтобул буолар. Дьон автобус күүтэ таарыйа киирэн иттэллэригэр табыгастаах.

Дьоҕус маҕаһынын Иванна Владимировна уонна Анатолий Иванов дьиз кэргэттэрэ социальной контракт көмөтүнэн үлэбэ киллэрдилэр.

Тутуутун бэйэлэрин кыахтарынан ыппыттар уонна 500 тыһ. солк. көмө харчы ылан оборудованиеларын барытын атыыласпыттар.

Саҕа саҕалыыр урбаанньыттары Нурбаҕаҕы урбаанньыттары өйүүр киин салайааччыта Михаил Пан, Нурба

куорат баһылыгын солбуяааччыта Мария Куличкина, социальной харалта салайааччыта Ирина Находкина эбэрдэлээтилэр.

Атыы-эргизэн точкатын арыян үлэлэтэр олус ыарахан, саамай сүрүн ыарахаттар толлубакка салгыы үлэлиэххитин наада, бары өттүнэн көмө-өйөбүл буолуохпун диэн эттилэр.

Маҕаһынынга олохтоох бородууксуйа, социальной суолталаах бородуукта удамыр сыанаҕа атыыланар.

Лена ПЕТРОВА

Тыа хаһаайыстыбата

Кэтэһиилээх уотурба собото кэллэ

Кулун тутар 1 к. Сүлэбэ "Нурбаҕаҕы сүөһү аһылыгын хампаанньата" тэрилтэ базатыгар дьоҕус уотурба собото кэлэн сүөккэннэ. Собоут Новосибирскайга сакаастанан оҥоһулунна.

«Бу иннинэ ааспыт сылга хас да манньк ылыллыбыт собото баран көрбүппүт, ол иһигэр Сунтаарга эмиэ, - диір СӨ Сир оҥоһуутун сулуспатын Нурба улуунугар кылаабынай исписэлиһэ Егор Филиппов. - Атыттар ордук-хос чааһы атыыласпыт сыһаларын хатылаабат курдук барытын сыһанан билсэн баран, чопчу биһиэхэ сөп түбэһэрин сакаастаабыппыт. Харчыта ааспыт сыл атырдыах ыйыгар толору төлөммүтэ. Новосибирскай соботугар син өр соҕус оҥоһулунна.

Новосибирскайтан уотурба соботун уонна бурдук хомуйарга аналлаах 2 прицеби барытын биір улахан массынаҕа батаран, суоппар Айыллаан Петухов 10 күн устата айаннаан аҕалла. Манньк гыммыппыт да ордук эбит, тоҕо диэтэххэ тимир суолунан аҕалтарбыппыт буоллар, улахан ыйааһыннаах оборудованиенаны уонна прицепптары сүөккүүр уонна массынаҕа тийэр ордук кыһалҕалаах буолуо этэ.

Собоут Нурбаҕаҕы сүөһү аһылыгын хампаанньата бурдуку ыраастыыр улахан сарайыгар туруорулунна. Халлаан ылыйдаһына таһыны үлэтэ саҕаланыаҕа, шеф-монтажка туһаннаах исписэлиһтэри кытта кэспэти ытытыллан турар. Онон бу сайынгыттан уотурба собото үлэлээн барыахтаах. Ааспыт сылга хомуллубут эбиэс бурдук аңарын уотурба онорорго сырые быһыытынан хаһааммыппыт. Итини таһынан наадалаах атын компоненнары эмиэ эптэриэхпит».

Геннадий АНТОНОВ

«Доруобуйа харыстабыла» нацпроект

Доруобуйа – киһиэхэ саамай күндүтэ

«Когда нет здоровья, молчит мудрость, не может расцвести искусство, не играют силы, бесполезно богатство и бессилена разум», - диэн этэн кэбиспит эбит былыргы грек аатырбыт историга Геродот. Кырдыга да оннук, киһиэхэ саамай күндүтэ – кини доруобуйата. Дьон хаһан баҕарар син-биир бэйэтин доруобуйатын сыаналыыр, ардыгар ким эмэ бириэмэтэ тийбэттинэн эбэтэр аахайан суолта биэрбэккэ кэмигэр көрдөрбөт-эмтэммэт да буолбутун иһин, ыарыйдабына, көмөҕө наадыдабына син-биир быраастарга көрдөрө кэлэр. Доруобуйа харыстабылын эйгэтэ биһиги олохпутугар саамай суолталаах уонна эмиз биир оннук курдук элбэх кыһалҕалаах эйгэ буолар. Аан дойдутаабы дьахтар күнүн көрсө, улуустаабы киин балыыһа кылаабынай бырааһа Наталья Павлованы кытта бу салаа түбүктээх үлэтин уонна кыһалҕаларын туһунан кэпсэттибит.

- Наталья Николаевна, сыл устата улуустаабы киин балыыһа быраастарынан хааччыллыгыта сылай 10% намтаата, диэн ааспыт сыллаабы үлэ отчуотугар этилибитэ. Чуолаан ханнык быраастар тийбэттэри уонна кыһалҕаны быһаарарга ханнык үлэ барарый?

- Бу сыл тохсунньу 1 к. туругунан быраастарынан хааччыллыгы 67,3%-га тэҥнэстэ. Ити быраастар атын сирдэргэ көһөн барыыларын уонна 2 быраас ординатураҕа кириилэрин кытта сибээстээх. Чуолаан хайысхаларынан идэтибит быраастар тийбэттэр - оҕо невролога, невролог, хирург, итини сэргэ Маалыкайдаабы врачевнай амбулаторияҕа 2 терапевт быраас. Өрөспүүбүлүкэ үрдүнэн көрдөххө, атын улуустарга быраастар эмиз тийбэттэр. Ол эрэри кыһалҕаны быһаарарга үлэ барар. Ааспыт сылга улуустаабы поликлиника 2 терапевт бырааһын «хирургия» уонна «терапия» идэлэргэ ординатураҕа үөрэттэрэ ыыттыбыт. Үлэ көрдөөччүлэргэ аналмыт сайтарга быраастары үлэҕэ ыҕыран мэлдьи биллэриш таһаарыбыт, итинэн целевой направлениенан устудьуоннары үөрэттэрэбит. Билигин ХИФУ Медицинститутугар целевой направлениенан араас куурустарга 29 устудьуон үөрэнэр, клиникскэй ординатураҕа – 4 быраас. Быйыл медицинскэй үрдүк үөрэх тэрилтэлэрин бүтэрэн 8 эдэр исписилис: 4 терапевт, педиатр, эпидемиолог, хирург, КДЛ бырааһа кэллэлэрин күтүбүт. Онон каадырынан хааччыллыгыта балаһыанньабыт арыый тупсан барыаҕа диэн эрэнэбин.

Орто уонна алын медпер-

соналынан 100% хааччыллан олобуот. Нурбаҕа 7-с сылын Дьокуускайдаабы медколледж филиала үлэлиир, медицинскэй сиэстэрэлэри бэлэмниир. Быйыл «Лечебное дело» идэҕэ үөрэммиттэр бастакы выпусктара буолар. Бу сылга «лабораторнай диагностика» диэн санга идэҕэ үөрэнээччилэри сүүмэрдээһин ытыллара былаанналар.

- Улууска эр дьон быраас бэрт аҕыйах, этэргэ дылы, «у медицина женское лицо» буоллаҕа?

- Оннук диэххэ сөп. Быраастар 71%-нара – дьахталлар. Эр дьон быраастар үгүстэрэ хайысхаларынан идэтибит быраастар - хирурдар, травматологтар, анестезиолог-реаниматологтар, рентгенологтар, онколог, уролог, стоматолог. Ол эрэри бастакы сүһүөх быраастар ортолоругар эр дьон эмиз баар - терапевтар, педиатр.

Дьахтар айылҕаттан дьэтин-уотун бэрийэр, оҕолорун, чугас дьонун көрөр-истэр аналлаах. Ким оҕолор, аҕам саастаах дьон тустарыгар кыһалларый, кинилэр бары ыарыыларын биллэрий? Дьахталлар. Ханнык баҕарар эмоциональнай туруктаах киһини тулуйар истэр, ыалдьар киһи кыһалҕатын болҕойон истинник кэпсэтэр, кини оннугар бэйэтин туруорунан аһынар-көмөлөһөр дьобур чуолаан дьахтарга ордук сыһыаннаах диэтэхпинэ сыыстарбатым буолуохтаах. Ол иһин доруобуйа харыстабылын эйгэтигэр дьахталлар элбэх буоллаҕара. Ол эрэри биһиги кэлэтииппитигэр пациеннар сөбүлүүр уонна сыаналыыр эр дьон быраастара эмиз үлэлииллэр.

- Наталья Николаевна, бэйэн медицинаҕа хайдах кэлбиккин, эрдэ ханна үлэ-лээн сылдьыбыккыны?

- Мин 2007 с. СГУ Медицинскэй институтун «педиатрия» идэтин кыһыл дипломнаах үөрэнэн бүтэрбитим. Мин быраас идэтин таларбар олоҕун бүтүннүү медицинаҕа анаабыт, улууска 30-тан тахса сыл үлэ-лээбит ийэм Светлана Николаевна сабыдыаллаабыта. Фтизиатрияҕа уонна педиатрияҕа интернатураны бүтэрбитим киннэ миһигин Анаабыр улуугар анаабыттар. Онно 4 сыл фтизиатр бырааһынан, педиатрынан, онтон кылаабынай быраас солбуйааччытынан үлэ-лээбитим.

- Улууска хас да сыллаабыта «Доруобуйа харыстабылын бастакы сүһүөҕүн сангарды» бырагырааманы олоххо киллэри саҕаламмыта. Бу чэрчитинэн улууска ханнык үлэ ытыллына уонна салгыы туох былаанналарый?

- РФ Бэрэсидьиэнэ В.В.Путин 2018 с. «ыам ыйынаабы ыйаахтарын» чэрчитинэн 2019-2024 сс. «Доруобуйа харыстабыла» уонна «Демография» нацпроекттар олоххо кирииллэр.

«Доруобуйа харыстабыла» нацпроект олоххо кирииллэр. «Доруобуйа харыстабыла» нацпроект улууска 212,5 мөл. тэҥнэстэ. Ол иһигэр медицинскэй оборудованиены ыларга – 138659 тыһ. солк., врачевнай амбулаториялар санга дьылларин тутууга – 14633 тыһ. солк., эмтиир куортуе хайысхаларынан өрөспүүбүлүкэ – 26757 тыһ. солк., массыынанан хааччыллыгыта – 32463 тыһ. солк.

«Бастакы сүһүөх медико-санитарнай көмө тиһигин сайыннары» бырагыраама чэрчитинэн Хорула (2021 с.) уонна Күндээдэ (2022 с.) врачевнай амбулаторияларын санга дьыллэрэ тутулунна. Хорула, Маар, Хаҥалас, Чаппанда, Күндээдэ, Маалыкай, Марха врачевнай амбулаторияларыгар, оҕо консультациятыгар, суһал медкөмө отделениетыгар - барыта 10 УАЗ массыына кэлбитэ. Итини сэргэ профилактическэй көрүүлэри уонна диспансеризацияны ытарга КАМАЗ базатыгар көһө сылдьар медицинскэй комплекс кэлбитэ. 2021-2022 сс. эмтиир куорпус дьыэтэ өрөмүөннэммитэ. 2022 с. улуустар икки ардыларынаабы первичнэй-сосудистай отделениеҕа 59,5 мөл.солк. оборудованины ылыллыбыта. 2022-2023 сс. санга компьютернай томограф, дьобус уонна стационарнай ФЛГ-аппарат, маммографическэй аппарат уонна цифровой рентген аппаратаҕын ылбыппыт. Эмиэ бу бырагырааманан 100 устуука медицинскэй оборудованине кэлбитэ.

2023 с. ахсынны ыйыгар балыыһа комплексын 2-с учаратын бастакы сыбаайата түһэриллибитэ. Сезоннай-тымныгар тэриллэр туруоруллан, сириин тоноруу үлэтэ барар. Быйыл матырыяаала аҕалыллан тутууга саҕаланыхтаах, нулевой цикл бүтүөхтээх. 2025 с. үлэҕэ кириэрэ былаанналар. Манна 6 отделение: хирургия, травматология уонна ортопедия, акушерскэй, суһал медкөмө, диагностическэй отделение уонна киин стерилизационнай отделениелар кириэхтээхтэр.

«Доруобуйа харыстабылын эмин тэрилтэлэрин бэлэмнээх каадырдарынан хааччыы» тосхолунан кэнники 5 сыл иһигэр 427 медицинскэй үлэһит, ол

тин «Центр обработки данных» тэрилтэтин кытта сибээстээх, нэдиэлэ, ый аайы пациеннар электроннай медицинскэй каарталарын сибиэдиэннэлэрэ тирдиллэр. Медперсонал туһунан сибиэдиэннэ медицинскэй үлэһиттэр Федеральной регистригэр мэлдьи сангардылла турар. Ол курдук билигин улуустаабы киин балыыһаҕа 72 быраас, 259 – орто медперсонал, 66 – алын медперсонал, барыта 397 медицинскэй үлэһит баар.

- Төһө даҕаны быраастар тийбэттэри иһин, ыалдьыбыт ким даҕаны биһиги үйэ-битигэр көмөтө суох хаалбата өйдөнөр. Улуустаабы киин балыыһа дьону көрүүгэ уонна эмтээһингэ былаанын толорууга хайдахый?

- 2023 с. түмүгүнэн дьонго босхо медицинскэй көмөнү оноруу территориальной бырагыраамата 100% туюлла. Сыл устата диспансеризацияна уонна профилактическэй көрүүнэн 5258 киһи хайылына, арааһынан санга ыалдьан эрэр 4 киһи буоллуубута.

2023 с. араспысааннааҕа бырааска кириэрэ 43125 сурутуу оҕоһуллубута. Улуустаабы киин балыыһа Колл-киинин нөҕүө - 7234, поликлиника регистратуранан 5102 киһи сурутарбыта. Бырааска Колл-центр, улуустаабы поликлиника регистратуранан, Госуслуги, Ег14. ru сай, «Здоровая Якутия» платформа, улуустаабы киин балыыһа саайтын - yur.mzsakha.ru, «К врачу» мобильнай сыһыары нөҕүө суруттарылар. Ааспыт сылга барыта 554 телеконсультация оҕоһулунна, ол иһигэр 543 - өрөспүүбүлүкэ балыыһаларын исписилистэрин онлайн телемедицинскэй консультациялара уонна 11 – төлөпүөн нөҕүө консультация.

- Наталья Николаевна, түмүккэ тугу этиэххин баҕарабын?

- Биһиги кэлэтииппит кэрэ анардарын уонна бэтэрээннэрибитин кэлэн иһэр Аан дойдутаабы дьахтар күнүнэн истинник эбэрдэлибин! Күндү биир идэлээхтэрбэр дьүккүөрдээх үлэлэрин, идэҕэ бэринишлэрин уонна бэйэ-бэйэлэригэр, пациеннарга үтүө сыһыаннарын иһин махталбын тиэрдэбин. Доруобай буолун; бэйэбитин харыстаның; көхтөөх сыһыанлаҕа бириэмэтэ булунун; тоҕо диэтэххэ, итинтэн эһиги этэнгэ буолуугут эрэ буолбакка, пациеннар доруобуйалара эмиз тутулуктаах. Үлэ үчүгэй түмүктэри аҕаллын уона мэлдьи дьобундук сыаналаннын, оттон эһиги үлэҕит иһин эһи наҕарааданан пациеннар махталлаах сыаналылар уонна мичээрдэрэ буоллун. Барыгытыгар чэгиэн доруобуйаны, дьолу-соргуну, сааскы ылаангы халлааны сырдик-ыраас үгүс түгэннэри, үөрүүнү-көтүүнү баҕарабын!

«Создание единого цифрового контура в здравоохранении на основе единой государственной информационной системы здравоохранения (ЕГИСЗ)» тосхолунан 2023 с. улуустаабы киин балыыһа тэрилтэлэригэр «РТ Медицинские информационные системы» кирирдэ. Бу ситим СӨ Доруобуйа харыстабылын министиэристибэ-

иһигэр 136 быраас идэлэрин үрдэтиниллэр. 2019 сылтан «Земский доктор» бырагырааманан биир кэмнээх төлөбүрү 17 быраас уонна 8 биэлсэр ыллылар.

Геннадий Антонов

Кулун тутар 8 күнэ - Аан дойдутаагы дьахталлар күннэрэ

Үс көлүөнэ кэрэ ангардарын туһунан кылгастык уонна истинник

Аан дойдутаагы дьахталлар күннэригэр анаан Октябрьскай нэһилиэкпит кэрэ ангардарын тустарынан сааскы күн чабылын курдук сылаас тыллары аныахпыт, кинилэр тустарынан бэрт тэттиктик кэпсиэхпитин баһарабыт. Өр толкуйдаабакка үс көлүөнэнэн геройдарбытынан буоллулар: аҕа саастаахтаран – Прасковья Захарова, орто саастаахтаран – Юлиана Павлова, эдэр саастаахтаран – Дайаана Алексеева.

Прасковья ЗАХАРОВА. Ийэ, эбээ, учуутал, ону тэнэ историяны хайраааччы. Федеральнай реестрга киирбит 36-с сылынан үлэлиир оскуола музей саайдан, билингитэ туспа икки этээстээх дьыллээх бүтүн нэһилиэк көрдөрөр-үөрэтэр киинэ (выставочно-образовательный центр). 2002 сыллаахха сөргүтүү кэмигэр нуучча тылын уонна литературатын, история учуутала Прасковья Михайловна Захарова хайдах анаммытынан, соботох үлэһитинэн 22 сыл тухары олус таһаарылаахтык үлэлээн кэллэ, бэринилээхтик билигин да айа-тута сылдьар. Музей дойду таһымыгар тийэ ситиһитэ үгүс, «Музейное дело» ВУД-ка бадалаах оҕолор сыллата бааллар. Музей баай, араас хайысхалаах фондата, Прасковья Михайловна үлэтэ нэһилиэк олоҕор туохха да тэнэмэт суолталаах.

Аңардас кинигэ таһаарытыгар ытык киһибит ылсан үлэ-

лиирэ, историяны тигэрэ үйэлэри унуордаан көлүөнэттэн көлүөнөҕө бара туруута санаан да көрдөххө хайдах курдук төрөөбүт нэһилиэгэр сүдү кылаатый? Прасковья Михайловна уонтан тахса кинигэҕэ үлэлэспит опыттаах киһи, мань таһынан оскуола иккис выпуһун көхтөөх үөрэнээччитэ, оскуола музейын салайааччыта буоларынан «Антоновка оскуолата» выпусктарынан серия идеятын автору. Бу серия чэрчитинэн былларыын ахсынныга олохтоох дьаһалта өйөбүлүнэн, Прасковья Михайловна үлэтин сыаналаан, 57-с выпуһун таһаараары сылдьар бары да үөрэммит оскуолабытын ытыктаан номнуо онус кинигэ күн сиригэр кербүтэ, «Гордость школы – ее выпускники». Аны туран кинигэ кинигэ буолан тахсыр диэри иһинээҕи, хара үлэтин кыайар эрэ киһи кыайар, кинигэ таһаарытыгар ылсар эрэ киһи ылсар. Онон Антоновка маннь кинилээҕэ улахан табыллы!

Прасковья Михайловна Октябрьскай нэһилиэк бочуоттаах олохтооҕо, Октябрьскай нэһилиэк социальной-экономическай сайдытыгар кылаатын иһин бэлэилээх, РФ иити уонна үөрэҕири бочуоттаах үлэһитэ, Нурба улуһун үөрэҕириитин бочуоттаах ветерана. Мань таһынан кини бэлэитэһиннэрэ, наһараадата олус элбэх. Үйэтиги үлэтин сүрүн наһараадата – дьон-сэргэ махтала, ытыктабыла.

Юлиана ПАВЛОВА. Алта

оҕолоох ыал ийэтэ, тус дьыалаалаах, общественик. Тас көрүнүнэн Юлиана-

фа бэйэтигэр олус маарынныыр Амма уолунаан Максимныын ыал буолбуттара номнуо 22 сыл буолла. Кэргэнэ авиация эйгэтигэр үлэлиир буолан, ананааһынынан Тикси курдук ыраах сир тапталларын бастакы уята, үс оҕолорун төрөөбүт сирэ. Нурбаҕа көһөрүү этии кирибитин Юлиана төрөөбүт сиригэр-уотугар, Антоновкаҕа, дьиз-уот тэринэн олоҕоллор. Улахан уонна кыра оҕо арыт-тара 16 сыл, саамай улаханнара үлэһит, кыралара уһуяанна киһитэ. Түөрт кыыс, икки уол иитиитигэр аҕа, ийэ тэнэ эппиэтинэстээхтэр.

Юлиана суот-учуот үлэһитэ этэ. Кэнниги бастакы модельер-конструктор үөрэҕин, сөбүлүүр дьарыгынан санаан билигин иис өттүгэр бизнес-инкубатор бири ситиһилээх резиденна. Алта оҕо тухары төһөлөөх иистэни буолуой, олоҕун устата практика баһаам буоллаҕа. Иистэннээн быһыытынан Юлиана быйылгы таһаарылаах, кизэн үлэтэ «Оҕо Дьулаах бухатыыр» олонхо сыанаҕа туран костюмнэрин тигии. Бу олонхо аҕыйах хонуктааҕыта Дьоккуускайга көрдөрүллэн Нурба улууна көрөөччүнү сөхтөрдө. Салгыы сиздэрэй кос-

туумнэрэ республика маастардарын чыпчаал тэрээһинигэр «Якутия мастеровая» выставкаҕа турдулар. Бу улахан ситиһии.

Инициативнай, түргэн-тарзан буолан Юлиана Семеновна олорор Чусовской түөлбөтин начальнигынан анаммыта бири сыл буолла. Октябрьскай нэһилиэк дьаһалтатын үлэтигэр түөлбө салайааччылары күүскэ көмө буолаллар, бэйэлэрэ ыйааһыннаах дьон. Онон олус эппиэтинэстээх, общественнойнаг рузкаата улахан. Юлиана көхтөөх салайааччылартан биридэстэрэ.

Орто сааһым саҕаланна, элбэх оҕолоохпун, түбүк бөҕөлөөхпүн диэбэккэ, Юлиана өрүүтүн үөрэ-көтө сылдьар, олоххо көрүүтэ чэпчэки. Чөл олоҕу туһунара, сахалыы санааҕа салайтарара, дьизин үлэтин сатаан дьүөрэлиирэ кини тупсан иһэр туругар, кэрэ сэбэрэтигэр арылычы көстөр.

Дайаана АЛЕКСЕЕВА. Кэргэн, ийэ, муниципальнай үлэһит. Дайаана

оскуола сааһааҕы тапталынан Михайлыны икки оҕолоох дьоллоох дьизэргэн. Кэргэнэ РИК "Автодор" камази-на, уоллаах кыыстара уһуяан дьонун дьон. Дайаана Кулинтаревна техника-землеустроитель идэлээх кэлэн 2019 сыл-

лаахха Октябрьскай нэһилиэк дьаһалтатыгар воинскай учет специалиһынан үлэли кирибитэ. Онтон таһаарылаахтык нэһилиэһиннэни кытары үлэҕэ главнай специалисты сылдьан кылгас кэмгэ атын үлэҕэ бара сылдьыбыта, ол эрэн төһөнүбүтэ. Билигин кини олох-дьаһах политикатыгар ведушай специалист. Дайаана төрөөбүт түөлбөтин дьонун-сэргэтин билэринэн, хас бирдии киһини кытары тыл булсан сатаан кэпсэтэринэн, элэксэйинэн, кыһамнылаахтык дьаһалтаҕа үлэлииргэ анаммытын курдук барсар.

Эрчиминэн, чабылхайынан дьаһалта күннээҕи түбүктээх үлэтин сэргэхситэр да курдук. Күлүн-үөрэн коллективы түмэр, барыта үчүгэй буоларыгар, дьаһалта таһаарылаах үлэтигэр ис санаатыттан кыһаллар. «Нурба» совхоз туругуруларын туһугар күүскэ үлэлиир нэһилиэкпит ытык дьон Николай Петрович, Акулина Семеновна Ивановтар нэһилиэк салалтатыгар үлэли сылдьар сиэннэринэн хайаан да киэн туттар буолуохтаахтар. Көлүөнэ солбуллан сайдыы суолун аартыга этэнгэ бара турдун!

Түмүккэ Софрон Данилов тылларын этиэ этибит: «Дьахтар аһыныгас, амарах быһыы, уйаҕас нарын сүрэх, саргылаах үтүө санаа бэлиэтэ. Дьахтар кыттысыт, ылсысыт суола туохха да хотторбот аналлаах. Быһата, дьахтар – өрүү өрөгөйдүүр олох, кэхтэри билбэт кэскил».

Октябрьскай нэһилиэк дьаһалтатын пресс-киинэ

Сахалар - аан дойду таһымыгар

Саҕа эйгэни сайыннарар ыччаппыт

Ивановичтыын эрдэ ылдыһан өлбүттэр. Онон Васса Федоровна атын ыалга иитиллэн араппааннаҕа, аҕатын аата атын.

Александр оскуоланы Намга бүтэрэн баран Московский институт современного искусства кириэн дизайнер идэтигэр үөрэммит. Оскуолаҕа үөрэнэ сылдьан мультикты оҕорууну интэриэһиргээн дьарыктаммыт. Мультикты дьарыктанарга кинини учуутала Федорова Ефросинья Васильевна үөрэппит. Өссө мультик оҕороннор "Московские каникулы" диэн күрэххэ кыттан бириис ылбыттар.

Кини кэпсиир: "CG - компьютернай грфикаҕа уонна анимацияҕа мин сыһыа көспүтүм. Ити эйгэ миигин олус кэрэхсэппитэ. Бу эйгэ тас дойдулар хампаанньыаларын кытта үлэлиир киэн кыаҕы биэрэр. Ону тэнэ бу идэ саҕаны айан киллэрэр кыаһын сөбүлээбитим. Диснейгэ веб-дизайнерынан үлэли сылдьан моушн дизайнер дьон идэ баарын билэн олус сөбүлээбитим уонна үөрэнэр баҕаттан "Scream School" көмпүүтэр графикатын үөрэтэр оскуолаҕа кирибитим. Ити оскуолаҕа ордук Павел Борейколыын айдентикаҕа дьарыгы ону тэнэ моушн дизайнер маркетинг уонна сторителлинг өттүн сөбүлээбитим. Оччолорго биһиги 2x2 телеканалга анаан видео-айдент оҕорбуппут. Бу бырайыак олук

атын көрүүлээх уонна саҕа хайысхалаах. Итиннэ олоҕуран 2x2 телеканалга заставкалары киллэрбиппит. Анимация бэстибээлигэр кыттыбыппыт уонна "Русский экстрим" телеканал логотипын уларытарга үлэлибиппит. Кэлин "Scream School" уонна Москва-тааҕы киинэ оскуолатын церемониеларын оҕорбуппут. Бу оскуолаҕа биригэр үөрэммит таһаарыстарым кэлин элбэххэ үөрэппиттэрэ көмөлөспүтэ. Олус талааннаах оҕолору кытта үөрэммитим.

Новай Зеландияны тоҕо талбыппыны? Бу сайдыылаах, бэлиитикэ өттүнэн нейтральной, сымнаҕас климаттаах, экология өттүнэн ыраас, ону тэнэ "Digital" диэн аан дойдуга ордук улахан көмпүүтэр графикатыгар устуудьуйалаах.

Эрдэ кэспэппэккэ онно тийэн үлэ булбутум. Саҕа дьыллааҕы бичэргэ моушн дизайнеры кытта билсибитим. Кини бу устуудьуйа туһунан кэпсээбитим. Онно сурук суруйбутум. Ону ыгыран кэпсэтэн баран үлэҕэ ылбыттар.

Көһүө иннинэ Великобританияҕа бараммын сыл аңара английскай тылга үөрэммитим. Бастаан тийэн баран тылбар эрэйдэммитим. Ол эрэн сотору үчүгэйдик баһылаабытым. Хамаандабар араас омуктар бааллар. Төһө да атын-атын менталитеттаахпын иһин тапсабыт. Хата көрүүбүт уратылардаах буолан, үлэлииргэ ордук интэриэһинэй. Мин Москваҕа үлэлиирбэр "Дисней" хампаанньаны кытта үлэлиир үөрүйэҕим көмөлөспүтэ.

Александр ити кэпсээнэ "Scream School" сайтыгар баарын Виктория Романовна ытта. Бу Араһыы аҕа

көмпүүтэр графикатыгар уонна оонньууларыгар бастакы оскуола эбит.

Александр Охлопков-Моруо "Тундра" устуудьуйаны олохтооччу. Бу устуудьуйа соруга хаачыстыбалаах уонна олохторугар тирэҕирэн оҕоруу уонна тарҕатыы. Биһиги сорукупт хотугу норуоттар культуураларын уонна дойдуга анимация индустриятын сайыннарары. Анимация геройдара араас истойяларынан ыал оҕолорун эрэ буолбакка, дьоннорун барытын кэрэхсэтиэхтээх", – дири эбит Александр.

Кини билигин Bunker диэн хампаанньаҕа моушн дизайнеры-

нан, ону тэнэ арт-дириэктэринэн үлэлиир.

Төһө да ыраах олордор төрөөбүт өрөспүүбүлүкэтигэр көмөлөһөр санааттан ити устуудьуйаны олохтоон сахалыы ойуулукутары оҕорон эрэр. "Тымны оҕуһа" диэн кылгас киинэ таһаарыт. Быларыын күһүн "һөҕүн" диэн видеоарты "Саха сиригн културата" холбоһугу кытта оҕорбуттар. Бу видеоарт норуоттар икки ардыларынааҕы бэстибээлгэ кытта сылдьар эбит. "Тымны оҕуһа" диэн кылгас ойуулук киинэ режиссердаабыт. Инникитин кылгас кэмэйдээх ойуулуктар сериялары уонна медиобыһтапканы олонхоҕо оҕорор былааннаах.

Бу ыстатыйанан биһиги улахан Семен Николаевич уонна кыра Семен Николаевич Донской – Моруо Александр Романовичи кылгастык билиһиннэрдибит. Нурбаттан, Сунтаартан төрүттээх Намга төрөөбүт-улааппыт уолбут улаатан, сайдан тас дойдуга олонор аан дойду улахан киностудияларын кытта үлэлиир. Кини төрөөбүт дойдутун умнубакка, кини култуурата сайдарыгар бэйэтин кылаатын киллэрэ сылдьара кэрэхсэбиллээх. Чахчы да ытык дьон кэрэ кэнчээрилэрэ эбит. Киниэхэ кэскиллээх киэн далааһыннаах үлэтигэр ситиһиини, бэйэтэ этэнгэ сылдьарыгар баҕара хаалыабын.

Вера СОЛОВЬЕВА, Маалькай

Нацбырайыактар олоххо кирирэллэр

Национальной бырайыактар

Дойду президентэ Владимир Путин тыа сириг сайыннарыгыга ыгытар үлэтэ Нурба оройуонун биэс сыллаах үлэтигэр-хамнаһыгар ырылхайдык көстөр. Норуот хаһаайыстыбатын бары салаатыгар федеральной уонна өрөспүүбүлүкэтээҕи бырагыраамалар ситиһиилээхтик үлэтиллэр. Биһиги улууспут республика улахан уонна кэскиллээх оройуоннарыттан биридэстэрэ. Национальной бырайыактар чэрчилэринэн кэнники 5 сылга оройуонмутугар элбэх суолталаах үлэлэр ыытылыннылар. Биир-биир сыымайдаан көрдөххө, чэхчы, балысхан сайдыы барбыт.

Нурбатааҕы дьиэ кэргэн хапытаала

Республикаҕа, атын даҕаны регионнар-га холобурга сылдьар социальной суолталаах улахан бырайыак буолар. 2020 сылтан саҕалаан 4-с уонна онтон кэлэр оҕолорун оҕоломмут ыалга **100.000** солк.суумалаах сэртификэт туттарыллар. Бу өгөнөн барыта 4 сыл иһигэр 288 ыал туһанна.

Цифровой экономика

Хас биирдии нэһилиэнньэлээх пуунга Интернет кирирдэ. Билигин улууспут ханнык баҕарар ыраах сытар нэһилиэгин олохтооҕо түргэн Интернетын харгыһа суох туһанар кыахтаах. Бу өгөнөн пандемия бириэмэтигэр көдүүстээҕэ арылхайдык көстүбүтэ.

2020 сыллаахха Уһук Илин регионна бастакынан IT-киин арыллан элбэх оҕо Аан дойду аанын арылбыта. IT-киин резиденээрэ республика, Россия, Уһук Илин уокурук араас таһымнаах күрэхтэрин кыайылаахтара.

5 сыл иһигэр улууска 20-с социальнай эбийиэк үлэҕэ кирирдэ

- Үөрэх тэрилтэлэрэ
- Маалыкайга – 50
- Нурбачаанга – 50
- Күндээдэҕэ – 50
- Нурбаҕа – 280
- Дьийкимдэҕэ – 35
- Маарга – 35 миэстэлээх уһуйааннар
- Чаппандаҕа 50/100
- Үөдэйгэ 10/25 миэстэлээх оскуола-уһуйааннар
- Күндээдэҕэ – 176 миэстэлээх оскуола
- Хорулаҕа – 60 миэстэлээх алын сүһүөх оскуола
- Антоновкаҕа – А.И.Пахомов аатынан спортивной саала.
- Оскуолалары саҕардыы федеральной программа чэрчитинэн Хатыы оскуолатыгар 42 мөл.солк.суумалаах капитальной өрөмүөн үлэтэ ыгытыллан күн бүгүн оһолор ыраас, сылаас, сырдык оскуолаҕа үөрэнэ сылдьаллар.
- Быйыл эмиэ бу программа чэрчитинэн Марха орто оскуолатыгар капитальной өрөмүөн ыытыллыахтаах. Дойдубут Презижэнэ Владимир Путин бу программа салгыы үлэтигэр диэн Туһаайытыгар эппитин бары сэргии иһиттибит.

Доруобуйа харыстабыла

РФ Бэрэсидьиэнэ В.В.Путин 2018 с. «ыам ыйынааҕы ыйаахтарын» чэрчитинэн 2019-2024 сс. «Доруобуйа харыстабыла» уонна «Демография» нацпроекттар олоххо кирирэллэр.

«Доруобуйа харыстабыла» нацпроекттын үлэтигэр улууска 212,5 мөл. солк. тэннэстэ.

Ол иһигэр медицинскэй оборудованиены ыларга – 138659 тыһ. солк.

Врачебнай амбулаториялар сана дьизэлэрин тутууга – 14633 тыһ. солк.

Эмтиир куорпус хапытаалынай өрөмүөнүгэр – 26757 тыһ. солк.

Массынанан хаачыйыыга – 32463 тыһ. солк.

Барыта 10 УАЗ массына, КАМАЗ базатыгар көһө сылдьар медицинскэй комплекс кэлбитэ.

«Доруобуйа харыстабылын эмин тэрилтэлэрин бэлэмнээх каадырдарын хаачыйыы» тосхолунан кэнники 5 сыл иһигэр 427 медицинскэй үлэтигэр, ол иһигэр 136 быраас идэлэрин үрдэттинилэр. 2019 сылтан «Земский доктор» бырагырааманан биер кэмнээх төлөбүрү 17 быраас уонна 8 биэлсэр ыллылар.

Быйыл сана эмтиир корпус сыбаайата үөрүүлээх быһыыга-майгыга түстэ. 2025 сылга тутууга түмүктэниэхтээх.

2022 сылга Нурбаҕа гемодиализнай киин үөрүүлээх арыллыыта буолбута. Бүөр балыһатыгар Бүлүү бөлөх улуһун олохтоохтору буор босхо эмтэнэр кыахтаахтар. Бу балыһа арыллан үгүс киһи кыһалатын быһаарда.

2027 сылга ыытыллыахтаах 9-с Спортивной оонньууларга элбэх үлэ былааннанар. Барыта холбоон 16 эбийиэк тутууга былаанга кириэ сылдьар.

Дьон олоһун тупсарар сылтан киин ититэр ситимгэ **378** ыал холбонно. Бу үлэ тохтообокко салҕанан барар, сыллата ситимгэ холбонор дьон аһаана эбиллэ турар. Оройуон үрдүнэн **25** км ититэр ситим капитальной өрөмүөнэ ыытылынна.

Куттала суох, хаачыстыбалаах суоллар

Нурба улуһугар биер саамай улахан олоххо кирибит бырайыак – Марха өрүһү туоруур муоста тутууга. 2019 сыл сэттиньитигэр «Бүлүү» федеральной айан суолун 756-с килэмэтигэр Марха өрүһү туоруур муоста үөрүүлээх арыллыыта буолбута. Муостаны 2015 сыллаахха тутан саҕалаабыттара. Уһуна 560 миэтэрэҕэ тэннэһэр уонна билигин тургунан Саха сиригэр ирбэт тонго тутуллубут саамай улахан эбийиэк буолар. Бырайыак уопсай сыаната 4,7 млрд солкуобайга тэннэһэр.

Нурба оройуона СӨ суол Фондатын кытары кыттыгас бырайыак быһыытынан Нурба улуһун дэриэбинэлэрин уулуссалара аспаалланнылар. Бу өрөспүүбүлүкэҕэ соҕотох манник пилотнай бырайыак буолар. Чаппандаҕа, Нурбачаанга, Антоновкаҕа икки уулуссалар аспаалланнылар. Бу бырайыак салгыы даҕаны үлэтигэр.

Маны тэнэ кэнники сылларга улууска 101,4 км олохтоох суолталаах суол оҕоһулунна.

Сууккаҕа **800 м³** ууну ыраастыыр кыамталаах «Амакинка» ситим үлэҕэ кирирдэ. Бастакы станция **400 м³** тахса ууну ыраастыыр этэ, билигин толору күүһүгэр кирирдэ. Барыта 48 мөл.солк. тахса суумалаах улахан үлэ ыытылынна. Нурба куорат улахан аҕаара ыраас

иһэр уунан хаачылынна, маны тэҕэ олунньуга сууккаҕа **1200 м³** ууну ыраастыыр ситим сыбаайата түстэ. бу сыл бүтэник кварталыгар үлэҕэ киририэхтээх.

Нурба улуһугар барыта 12 ууну ыраастыыр ыстаансыа үлэтигэр турар. Тыа сиригэр олоһор дьон бары «Хаачыстыбалаах олох-дьаһах өгөтүн оҕоруу» программанан ууга субсидиянан туһаналлар. 19 л ыраас иһэр уу 55 солк., 200 л буочука - 220 солк. тэннэһэр.

Нацбырайыактар олоххо кирирэллэр

Нурбабыт сайдыытын түстүүлэр

«Культура» бырайыак чэрчитинэн 2022 сыллаахха Нурбаҕа 250 миэстэлээх Нурбатааҕы драматическай театр тутулан үлэҕэ кириэн, күн бүгүн Нурба улуунун культурнай олоҕор улахан хамсааһыны таһаарда.

Хорулаҕа элбэх өнгөнү онорор киин тутулан ыраах даҕаны сытар нэһилиэккэ манньк баараҕай тутулар баар буолуохтарын сөп диэн нэһилиэнньэ санаатын көтөхпүтэ.

Хаарбах дьиэттэн көһөрүү программата

5 сыл иһигэр барыта **47.451** тыһ.кв.м олорор дьиэ үлэҕэ киридэ, хаарбах туруктаах **13.4** тыһ.кв.м иэһнээх дьиэ көһөрүлүннэ.

Тыа хаһаайыстыбата

Барыта 5 сылгы базата, 1 сайылык, 8 аныгылыгы тииптээх хотон, үүт, арыы сыаҕа тутулуна. Нурбатааҕы көтөр фабрикаҕыгар элбэх сангарды үлэтэ ытылынна, быйыл көрдөрүүтүнэн былааны куоһарда. Көтөр фабрикаҕа сымыытынан 6 улууну хааччыйан олорор.

200 т овуруот аһын харайар сир үлэҕэ киридэ. 250-300 т онорон таһаарар кыахтаах дьовус комбикорм собуота кэллэ.

Санкт-Петербурдаағы тэрилтэ Нурба уулуссатын бырайыагы онорор

Нурбаҕа Санкт-Петербурдаағы «Точка» ХЭТ бырайыактарын салайааччыта Яна Басюк кэлэн 5 күн үлэлээн барда. Бу тэрилтэ куораттарга общественной эйгэни тэрийиһигэ, тупсарыыга үлэлэһэр. Нурбабыт киин Ст. Васильев аатынан уулуссаны онорор иһин аукциону кыайбыта. Онон инникитин куораттыт саамай сырыылаах, киин уулуссатын көстүүтэ быһаччы кинилэртэн тутулуктаах буолан тахсар.

Яна Олеговна тустаах тэрилтэ исписэлиистэрин, общественноһы, олохтоохтору кытары көрсөн, кинилэр этиилэрин, баҕа санааларын учуоттаан, уулусса хайдах буолуохтааҕын бырайыагы «Точка» ХЭТ онорон ытыахтаах.

- Яна Олеговна, бастаган туран, Нурба сиригэр үктэммитинэн олохтоохтор ааттарыттан эбэрдэлибит. Бастакытын Саха сирин оройуонун киинигэр сырыттаҕын дии, туох дии санаатын?

- Үтүө күнүнэн, Нурба улуунун олохтоохтору. Саха сирин туһунан истэр эрэ этим, билигин культуратын, олохтоохторун кытары билсэн баран санаам тосту уларыйда. Эрдэ Нурба туһунан Интернет ситимигэр көрдөөн үөрэппитим эрэри, отой атын эбит. Дьоно-сэргэтэ сайаҕаһа олус долгутта. Наһаа киэн историкалаах, интэриэһинэй музейга сырытыннардылар.

- Эрдэ бырайыак син-биер оҕоһулуннаҕа дии, туох улартыгы кириэн сөп эбитий?

- Саамай астына, соһуа көрбүтүм диэн, хас бирдии Нурба олохтооҕо дойдутун историятын, төрүттэрин билэр эбит. Оно олус улахан султаны уурар, ытыктыыр. Биер дойдулаахтарынан киэн туттар эбит, онон историяҕа тирэҕири хайаан даҕаны баар буолуоҕа.

- Быһа холоон бырайыаккытын көрбүтүм - фонтаннар, сайынгы зоналар элбэхтэр этэ. Биһиги тыйыс айылҕабытыгар ол сөп түбэһиэ дуо?

- Мин бэйэм эмиэ Ханты-Мансийскай автономнай уокуруктан төрүттээхпин, онно төрөөбүтүм. Онон климат улартыгыларын эмиэ билэбин диэххэ сөп. Биһиэхэ эмиэ эһиги курдук бэйэбит үгэстэрдээхпит, национальнай бырааһынныктаахпыт. Онон барыта чугас курдук. Бу сырыыбыттан ылбыт билибин-көрүүбүн туһунан, Санкт-Петербурга тийэн муус устар 4 күнүгэр диэри барытын альбом быһыытынан бэлэмнээн, концепциятын онорон ытыахтаахпыт.

Кулун тутар 1 күнүгэр «Кыталык» КД общественность, олохтоохтор, тустаах тэрилтэ үлэһиттэрэ кыттылаах фокус-бөлөх үлэлээтэ, мөккүрдээх сүбэлэһии, санаа атастаһыыта буолла. Ст. Васильев аатынан киин уулусса Тангара дьиэттэн саҕалаан Антоновкаҕа заправкаҕа диэри төрдүттэн өрөмүөннэниэхтээх. Аңардас уулуссата эрэ буолбакка, дьон хаамарыгар тротуардаах, болуоссагар, сквердэр эмиэ бырайыакка хабыллан тураллар. Маны тэнгэ тупсарыы, көбүрдүү үлэтэ ытыллыахтаах.

Лена ПЕТРОВА

Президеммит дойдубут сайдыытын өтө көрөн былаанныырыттан үөрэбин

Венера СТЕПАНОВА, Күндээдэ олохтооҕо:

- Мин Владимир Владимирович Путин туһаайытын сылааһы буоларын курдук сиһилии иһиттим.

Президеммит быйылгы этиитэ хас эмэ сылы унуордаан 2030 сылга диэри дойдубут сайдыытын өтө көрөн былааннаах, тиһигэ быстыбат ситимнээх үлэни хабарыттан олус үөрдүм. Тыа сирин олохтооҕо буоларым быһыытынан «ордук тыа сиригэр» диэн тоһоҕолоон бэлиэтиир тыллары чугастык ылын-ным. Ол курдук «Чөл туруктаах көхтөөх үһүн үйэлэни» - «Продолжительная и активная жизнь» национальной бырайыак чэрчитинэн тыа сиригэр спортивной тутуу, балыыһа өрөмүөнө көрүллэрин, диспансеризацияны өрүү көтүппэккэ барар уонна ГТО нуорматын ситиһилээхтик туттарар үлэһиккэ нолуокка чэпчэтии баар буолуон бэркэ сэнээрдим.

Аны эдэр ыччакка кириһэр оҕолордоох киһи «Арасыйа эдэр ыччата» санга бырайыак номнуо бу сылтан үлэлээн барарыттан үөрдүм. Бу чэрчитинэн эдэр специалистар тыа сиригэр олохсуйар усуллубуйаларын оноруу баар буолар ини диэн эрэнэбин.

Биллэн турар, ханнык баҕарар дойдуга дьиэ кэргэн, ыал төһө элбэһиттэн дойдуга нэһилиэнньэтин ахсаана тутулуктаах. Онон В.В.Путин «Дьиэ кэргэн» национальной бырайыагы 2030 сылга диэри уһаппыта саамай сөптөөх дии саныбын.

Президент Арасыйаны аан дойдуга түөрт улахан экономикай державатын ахсааныгар кириэр кыахтааҕын этэн туран, «Кадр» диэн ааттаан өссө биер сана национальнай бырайыак олоххо кириээн эттэ. Манна оскуола уонна идэни биэрэр үөрэх тэрилтэлэрэ ыкса сибээстээх үлэлэрэ көдүүстээх буолуон, 2028 сылга диэри мөлүһүн кэригэ оробуочай идэлээх үлэһити бэлэмнээһин сорууга турарын тоһоҕолоон бэлиэтээтэ. Бу маны биһиги, тыа сирин олохтоохтору, хабан ылан, таба тайанан оҕолорбут анал үөрэхтээх үлэһит дьон буолалларын ситиһиэ этибит.

Альбина Ермолаева, директор ДО «ЦТИТ»:

- Мне, как общественнику и как человеку, работающему в сфере образования, особенно близка тема семьи. Президент подчеркнул, что нужна постоянная и целенаправленная работа по повышению качества жизни семей с детьми а также поддержка рождаемости. Я большой радостью приняла новость о запуске нового национального проекта «Семья».

Безусловно, ведь семья — это самое важное, что есть в мире, это важнейшая ценность жизни.

Задачи поставлены!

И реализовать это мы сможем только все вместе!

2023 сыллаахха Нурба куорат маастар-былаана оҕоһуллар. Уонна дьонго биллэринэн Набережнайы тупсарыы бастакы этаба түмүктэнэр.

2023 сылга Нурба улуунугар **54,8** тыһ.тонна чох, **9,8** тыһ. карат алмаас хостонно

«Уоланнар аабыылар» - 2024»

Быйыл «Уоланнар аабыылар» оройуоннаабы күрэх Антоновкатаабы «Ромашка» оҕо саада төрүт-тээн, салайан ыппыта номнуо үбүлүйдээх 5 сылын туолла. Ол курдук, олунньу 29 күнүгэр Арасыыаҕа «Дьиэ кэргэн», Саха Өрөспүүбүлүкэтигэр «Оҕо саас», общественной деятель А.Г. Габышев 125 сылыгар аналлаах «Төрөбүт төрүт тылбынан» V төгүлүн ытыллар оройуоннаабы уоланнар уус-уран аабыы күрэхэ Антоновкатаабы «Түһүлгэ» культура киинигэр буолан ааста. Барыта оройуон оҕо саадтарыттан 45 уол оҕо кэлэн күөн көрүстүлэр: Хорулаттан, Маалыкайттан, Аканаттан, Маартан, Киирэптэн, Сүлэттэн уонна үгүс чугас сытар оҕо саадтарыттан. Күрэх үс бөлөхүнэн буолла: 6-7 саастаахтар, 5-6 саастаахтар, уонна тыл сайдытыгар уопсай хаалыылаах оҕолор.

Уоланнар аабыыларын эр хохуун дьоннорбут дүүллүүр субэлэрэ сыаналаата: Нурба тыйаатырын артыыстара Арктикатаабы култуура уонна ускуустуба институтун 2017 сыллаабы выпускнига Роман Семенов, Щепкин аатынан Москватаабы үрдүкү театральнай училище алтыс саха устуудуйатын выпускнига Ефрем Татаринов; Улуустаабы Үөрэх салалтатын иитиигэ уонна эбии үөрэхтээһингэ сүрүн исписелииһэ Семенов В. Н. уонна Н.Н. Чусовской аатынан Антоновка орто оскуолатын уоланнар кылаабын салайааччыта Софронов М.А.

Күрэх аһыллыта Россия уонна Саха сири-

Уһуяан уолаттарын оройуоннаабы күрэхэ

Өрөгөйүн ырыаларынан үөрүүлээхтик арылынна. Оҕо уһуяана уонна оскуола ситимнээх үлэтин быһыгынан алын кылаас үөрэнээччитэ Үөдэй оскуолатын 4 кылаабын үөрэнээччитэ Скрябин Самсону улуустаабы «Уоланнар аабыыларын» кылаан кыйыылаабын аныгылы сизиринэн куйаар ситимин нөнгө истэн сэнээрдилэр. Үөрүүлээх тэрээһин арыллыгытынан «Ромашка» уһуяан сэбиэдиссэйэ Егоров Е.К. кытыылаахтары, төрөппүттэри, иитээччилэри эбэрдалээтэ уонна «Уоланнар аабыылар» үбүлүйдээх өйдөбүннүк бэлиэни Үөрэх салалтатын сүрүн специалиһыгар Семенов В.Н. туттарда. Сыананы «Ромашка» оҕо саадын «Кустук» улахан

бөлөхө сиздэрэй «Отонь-уттар» үнкүүтүнэн толордо. Мантан сизттэрэн долгутуулаах уоланнар аабыылар, ытыс тыаһа добуһуолаах күрэх бөлөхтөрүнэн саҕаламмыта.

Дүүллүүр сүбэ түмүгүнэн манньк кыйыылаахтар бэлиэтэннилэр:

Анал аат кыйыылаахтара буоллулар: "Хомой хоһооннуйт" - Иванов Алеша, "Кэскил" оҕо саада (Нурба) уонна Иванов Эльдар, "Биһик" оҕо саада (Антоновка); "Чобуо этээчи" - Николаев Айгылаан, "Кыталык" оҕо саада (Нурба) уонна Васильев Андриан, "Күнчээн" оҕо саада (Маар); "Истин ийиилээх этээчи" - Наумов Алеша, "Алэнушка" оҕо саада (Нурба) уонна Саввинов Андрей, "Северя-

ночка" оҕо саада (Нурба); "Кэскиллээх этээчи" - Иванов Эрхаан, "Ромашка" оҕо саада (Антоновка) уонна Кириллин Станислав, "Родничок" оҕо саада (Нурба).

А.Я.Овчинникова аатынан "Түһүлгэ" НАДь анал бириһин - Нурба куоратын "Кыталык" уһуяанын иитиллээччитэ Саввинов Эрхаан, "Ромашка" уһуяан бириһин Иванов Эрхаан, "Кэнчээри" бэлэмнэни бөлөхүн иитиллээччитэ, ылылар.

Бастакы бөлөххө 1 м. - Егоров Артем ("Алэнушка", Нурба к.), 2 м. - Егоров Андрей ("Кэскил" уһуяан, Нурба к.), 3 м. - Спиридонов Марк (Дьяарханаабы оскуола-саад); иккис бөлөххө 1 үрдэл - Иванов Айлан ("Сарданга", Маалыкай сэл.),

«Бөрө», «Эһэ» аниматордар, эрчимнээх муусука добуһуола оҕолор сүргэлэрин көтөхтө. Хас биридии кыттааччы, салайааччы туоһу сурук туттуттара. Кыттааччылартан сэргэ тэрээһин ытыллыбытын туһунан элбэх иһирэх тылы, махталы иһиттибит. Быһа тардан бэлиэтиир буоллаха, «Родничок» уһуяан аатыттан: «Уоланнар аабыылар» күрэхэ үрдүк таһымнаахтык тэрийэн ыппытыгар «Ромашка», «Аленушка» оҕо саадыттан: «Ромашкаларга махтал, оҕолорбут астынан, кыйыы кынатанан бириис бөҕө тутан үөрүүлэрэ үгүс», «Биһик» уһуяантан: «Ромашка» уһуяан коллективыгар истин махтал буолуохтун, тэрээһин олус сэргэхтик ытыллыбытыгар махтал мааныта буоллун, оҕолор олус астынан кэлбиттэрэ, номинация элбэҕэ, оҕолорго кыра буфет, араас оонньуу, аниматордар олус киэргэттилэр. Оҕо күрэхэ итинник үрдүк таһымнаах барара олус хайҕаллаах суол», - диэн ити курдук ис хоһоонноох махтал тыллар киирэ тураллар.

Уоланнар аабыыларыгар кыттааччы сылтан сыл элбээн, оҕолор таһымнара үрдээн иһэрин бэлиэтиит. Түгэни туһанан, "Түһүлгэ" НАДь коллективыгар, Нурба оройуонун үөрэҕириитин салалтатыгар, дүүллүүр сүбэҕэ уонна бары салайааччыларга, кыттыыны ылбыт Нурба улуһун уһуяаннарыгар махталбытын биллэрэбит.

Уопсай Нурба хамаандата 8 мэтээли ылла. Көстөрүн курдук хамаандаҕа саҕа дьон эбиллэ турара үчүгэй, инникитин өссө көрдөрүүлэри тутсара туруохха наада. Саҕа оонньооччулар С. Габышева, А. Ушканова, Н. Егоров инники кэскиллээх, эрэллээх оонньооччуларбыт.

Олунньу ый 19-21 күннэригэр сахалы остоул оонньоуларыгар хабылыкка, хаамыскаҕа Чурапчытаабы физкультурнай институт Яндекс телемост нөнгө курс ыппыта, үөрэммит дьонго бу күрэх кэмигэр эбии үөрэх барытыгарын туоһулуур удостоверение туттардылар, үөрэммит дьон оскуолаларга, детсадтарга, тэрилтэлэргэ төлөбүргэ үөрэтиэхтэрин сөп. Биһиги оройуонтан 10 киһи үөрэннэ, олортон Антоновка оскуолатыттан уонна оҕо садыттан бааллар.

А.А. АНТОНОВА

Маассабай спорт

Владимир Дмитриев бириһингэр өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэх

Кулун тутар 1-2 күннэригэр Уус-Алдан улуһун Найахы нэһилээгэр, учуутал, оскуола дириэктэрэ, «Найахы» сопхуос парткомун сэкиритээрэ, зооинженер, улуустаабы исполком Сэбиэтин норуодунай дьокуутаата Владимир Дмитриев бириһингэр хабылык уонна хаамыска көрүгүнэригэр биридиилээн бастыыр иһин 10-с үбүлүйдээх өрөспүүбүлүкэтээҕи күрэхтэһии буолан ааста.

лаев (Дьокуускайга олорор), убайды-балыстыы Сайаана уонна Нургуун Семеновтар (Акана), Н. Егоров (Антоновка), К. Терентьева (Дьяархан), Ли Марина (Антоновка) С. Габышева (Нурба), Л. Иванова (Малдыаҕар), А. Ушканова (Маалыкай), А. Алексеев (Нурба), А. Васильев (Сүлэ) күрэхтэстилэр. Бастакы күн «Күөрэгэй», «Сулус», «Умсаах» оонньонно. Ол түмүгүнэн, 1 гр. А. Ермолаев – 2 м, 3 групп

Уопсайа 14 улуустан 114 спортсмен кыттыыны ыллылар, Нурба оройуонуттан А. Ермо-

лаев К. Терентьева – 3 м, 4 гр - Ли Марина 2 м, 5 гр. Л. Иванова – 2 м, 6 гр. А. Васильев – 3 м ыллылар.

Иккис күнгэ сүрүн оонньоулар хабылык, биэстээх уонна сэттээх хаамыскалар оонньонну-

лар, ол түмүгүнэн группаларынан А. Ермолаев, Л. Иванова 2 миэстэ буоллулар. 16 оонньооччулар

Ли Марина 4-с, саҕа оонньооччу С. Габышева 6 миэстэ буоллулар. Түмүгэр 18 сааһыттан үөһэ дьахталларга сүрдээх тыһаанынаах кириһилэр кэннилэриттэн Нурба оройуонун бэрэстэбиитэлэ Л. Иванова «Мунгутуур кыйыылаах» буолла.

Уопсай Нурба хамаандата 8 мэтээли ылла. Көстөрүн курдук хамаандаҕа саҕа дьон эбиллэ турара үчүгэй, инникитин өссө көрдөрүүлэри тутсара туруохха наада. Саҕа оонньооччулар С. Габышева, А. Ушканова, Н. Егоров инники кэскиллээх, эрэллээх оонньооччуларбыт.

Олунньу ый 19-21 күннэригэр сахалы остоул оонньоуларыгар хабылыкка, хаамыскаҕа Чурапчытаабы физкультурнай институт Яндекс телемост нөнгө курс ыппыта, үөрэммит дьонго бу күрэх кэмигэр эбии үөрэх барытыгарын туоһулуур удостоверение туттардылар, үөрэммит дьон оскуолаларга, детсадтарга, тэрилтэлэргэ төлөбүргэ үөрэтиэхтэрин сөп. Биһиги оройуонтан 10 киһи үөрэннэ, олортон Антоновка оскуолатыттан уонна оҕо садыттан бааллар.

Нурба оройуонун сахалы остоул оонньоуларын Федерацията

Мультикультурная Якутия

2 марта 2024 года на главной театральной сцене Якутии – в Саха академическом театре им. Платона Ойунского в рамках празднования 200-летнего юбилея создания Мархинского, ныне Нюрбинского, улуса состоялся показ Олонхо под названием «Оџо Дьулаах Бухатыыр».

И я стала счастливым свидетелем демонстрации одного из Олонхо, сотворенного нашим земляком, первым Почетным гражданином Нюрбинского улуса Спиридоном Васильевичем Петровым - Чыычаах, на сцене Саха Театра, исполненного любителями этого высокого древнего искусства из Нюрбинского улуса.

Зал Саха театра был полон до отказа. Среди зрителей были не только выходцы из Нюрбинского улуса, пришедшие поддержать и поприветствовать своих земляков, но и много тех, кто напрямую относится к сфере искусства, ценит и действительно ратует за продвижение нашего этнического наследия и фольклора.

Первые полчаса мы были участниками торжественной части, посвященной этой замечательной 200-летней дате. Из уст главы муниципального образования «Нюрбинский улус» Алексея Михайловича Иннокентьева зрители узнали много интересного об истории создания Мархинского улуса и о процессе образования впоследствии из этого внушительных размеров административного центра двух улусов – Нюрбинского и Верхневильского.

Я с огромным удовольствием услышала речи двух представителей власти: первого заместителя председателя Государственного Собрания (Ил Тумэн) РС(Я) Александра Николаевича Жиркова – знатока, ценителя и пропагандиста Олонхо и заместителя председателя правительства Георгия Михайловича Степанова – председателя правительственной организационной комиссии по проведению мероприятий, приуроченных к 200-летию Мархинского (Нюрбинского) улуса.

Все действие происходило сугубо на якутском языке. Но были и те, для кого якутский язык неродной. Но язык великого искусства издревле уникален тем, что для него не нужно переводчика – его понимают и принимают душой и глубинными недрами своего мозга, что скорее всего объясняется существованием когда-то общечеловеческого единого и универсального языка, когда мы были единым целым, вышли из единой утробы Великой Матери-Земли!

О том, что глава Нюрбинского улуса Алексей Михайлович Иннокентьев обладает недюжинным ораторским искусством не только на родном якутском, но и на русском языке, я как выходец из Нюрбинского улуса знаю не понаслышке. Но вчера я была до глубины души впечатлена и обрадована тем, как виртуозно Александр Николаевич и Георгий Михайлович владеют ораторским искусством именно на своем родном языке. Что греха таить, к сожалению, это искусство знания и глубокого почитания своих этнических корней и самое главное – виртуозного владения своим родным языком – может продемонстрировать не каждый не только государственный деятель, но и глава представительности словесности! Ораторское искусство, возможно, можно с годами выработать и воспитать в себе, но, я думаю, все же толка генетического составляющего и, главное, влияние блестящего образо-

Оџо Дьулаах Бухатыыр

Нюрбинцы в свой юбилей подарили якутянам возрожденное уникальное олонхо

вания и его Величества Желания являются главными посылами к этому искусству.

Забегая немного вперед, хочу именно в этом месте своего эссе привести яркий спич государственного советника Республики Саха (Якутия) Андрея Саввича Борисова, который при финальном выходе всей труппы произнес один из лучших эпитетов про Олонхо: «Байџал курдук дириг, куйаар курдук урдук», что дословно можно перевести, как: «Олонхо глубок, как океан, высок, как Вселенная».

Итак, что мы узнаем во всемирной паутине об этом уникальном виде фольклорного искусства? Олонхо – это древнейшее эпическое искусство народа саха, занимающее центральное место в системе якутского фольклора. Наше Олонхо в 2005 году было объявлено ЮНЕСКО одним из шедевров устного и нематериального наследия человечества. Вы знаете, каждый раз вспоминая или услышав эту фразу, меня переполняет чувство гордости за свой народ и чувство глубочайшей благодарности нашим предкам. Из уст в уста передавали они через олонхосутов сложные народные сказителями легенд и поэм эту Великую Нематериальную Ценность – народную мудрость и народный фольклор как предмет передачи бесценной этнической информации и национального кода!

В голове не укладывается тот факт, что среднего объема Олонхо состояло из 10000-15000 стихотворных строк, а более крупные Олонхо (например, «Нюргун Боотур Стремительный») состояли из 36000 стихотворных строк! Самые крупные Олонхо олонхосутами исполнялись в течение семи ночей! Просто уму непостижимо, как можно было такой объем информации держать в голове! И даже не просто информации, а олонхосутами весь текст Олонхо передавался в формате моно-театра, когда олонхосут, обладая еще мощным даром импровизации, разными голосами (мужскими и женскими) и различными интонациями, с изумительным актерским мастерством в виде песен, стихов, речитативов, в формате чабырбах, традиционного национального песнопения – тойук, горлового пения и др. пересказывал текст Олонхо! Это просто впечатляет и ошеломляет!

2 марта для меня был действительно день замечательных впе-

туры Российской Федерации, заслуженного деятеля искусств РС (Я), главного дирижера оркестра Национального театра танца им. С.А. Зверева – Кыыл Уола Николая Павловича Петрова, режиссеров-постановщиков Олонхо – заслуженного деятеля искусств РС (Я) Александра Васильевича Титигирова и отличника культуры РС (Я) Розалию Васильевну Тартакынову, а также автора идеи музыкального сопровождения постановки Дьулустана Гаврильевича Никифорова – солиста оркестра Национального театра танца имени Сергея Зверева, руководителя ансамбля «Килбиэн».

Я снимаю шляпу и кланяюсь до земли всем артистам, украсив-

чатлений и открытий, которые задела за живое и заставили испытать незабываемые минуты счастья и гордости за свой народ, за своих нюрбинских земляков!

Мы, зрители, стали свидетелями зрелищного действия, которое поразило своей мощной энергетикой, ощущением силы и влияния на наши умы и души из глубины седых веков народной мудрости, народного искусства и фольклора! Я была безмерно горда еще и тем, насколько жива в сознании наших нюрбинских земляков любовь к своему народному искусству, эпосу и своим традициям.

Основным вдохновителем и автором идеи создания и воплощения в жизнь этого Олонхо «Оџо Дьулаах Бухатыыр» является руководитель департамента культуры Нюрбинского улуса, заслуженный работник культуры Республики Саха (Якутия), одна из самых именитых запевал осуохайа, единственный обладатель звания «Аан Дархан осуохайдыт Республики Саха (Якутия)» среди женщин Розалия Михайловна Тихонова.

Огромную роль в том, насколько феерично, ярко, суперталанливо и зрелищно было поставлено это Олонхо, сыграла вся команда из 150 человек, как создателей, так и всех тех, кто сыграл главные и второстепенные роли в этом Олонхо. Среди создателей этой замечательной постановки Олонхо хочу назвать следующие выдающиеся имена: научного консультанта постановки – заслуженного работника культуры Российской Федерации, заслуженного артиста РС (Я), обладателя звания «Аан Дархан алгысчыт» Афанасия Семеновича ФЕДОРОВА, заслуженного работника куль-

шим Олонхо своей безупречной игрой и удивительным самобытным талантом!

Впечатляет и то, что исполнители в подавляющем большинстве не являются профессиональными артистами, не ошибусь, если дополню, что ни один из выступавших в этот день на сцене ранее не имел опыта исполнения Олонхо вообще!

Представляете, какой силы было желание у Розалии Михайловны Тихоновой – автора идеи – донести до широких масс народа эту бесценную нематериальную ценность! И главное ее желание – к этой ценности приобрести народные массы путем их прямого участия! Было такое ощущение, что на сцене профессиональные артисты! А на самом деле, как я слышала, это полностью привлеченные из народа исполнители ролей: работники сельских

клубов, учителя, работники районного ЖКХ, МЧС, пенсионного фонда, пенсионеры и многие другие носители живого и нетленного языка народа саха, глубокие ценители народных традиций, представители практически всех наслегов Нюрбинского улуса – всего 105 человек!

Особого опуса заслуживают редкой красоты костюмы в исполнении главного художника постановки Марины Андреевой, которая уже успела прославиться у себя на родине и за ее пределами своим брендом одежды «Улуу». Свои золотые руки приложила к работе над костюмами, а также поработала над сценографией Камилла Михайлова.

Не могу не затронуть и очень качественное оформление сцены, талантливый подбор декораций. Весь спектакль на сцене мы видели интерактивное компьютерное оформление сцены, очень эффектно и зрелищно заменявшее и помогавшее избежать использования громоздких декораций былых времен: благодаря этому достигалось полное погружение в происходящие на сцене. Апофеозное сильное воздействие на меня произвела сцена восхождения в Верхний мир безвременно погибшей невинной души Көмүс Хонгоруу. Это было очень трагическое, душераздирающее действие, сопровождавшееся магнетическим, просто ошеломляющим песнопением трех див, обладающих необычайно сильными и какими-то неземными голосами, и подпевкой хора. Впечатление от действия усиливалось и умелое использование светового компьютерного оформления сцены! Как я понимаю, такое оформление сцены было новаторским на сцене Саха театра.

После просмотра Олонхо зал аплодировал стоя. У многих текли слезы радости и гордости за свой народ, подаривший человечеству столь уникальное наследие, бережно сохраненное и представленное современному мировому сообществу как пример влияния живого фольклора на этнический интеллект и национальное самосознание!

С глубочайшей признательностью и гордостью за свой Великий народ, Светлана Яновна ЯКОВЛЕВА – учредитель, генеральный директор ООО Медицинская клиника «Яннамед», кандидат медицинских наук, заслуженный работник здравоохранения Республики Саха (Якутия)

Фото: Рустам КИРИЛЛИНА - ХАРТЫЫНА.

Эбэрдэлибит

СӨ норуот маастарын күнүгэр "СӨ Норуотун Маастара" урдук ааты Нурбаатын оройуона киэн туттар тимир уһуугар, Сата Уустарын утумнааччыта Афанасьев Ариан Васильевич - Арыйаан Ууска туттардылар!

Арыйаан Ууһу бүгүгүннү суолталаах күнүнэн эбэрдэлибит! Талба талаангынан, кэрэ онгоһуктаргынан өрүү да дьонгунсэргэтин үөрдэ, кэрэхсэтэ турдиз баҕа санаабытын тирирдэбит!

Нурба оройуонун култуураба департаментын иһитиннэрэр салаата

2024 - Арасыйаҕа Дьизэ кэргэн сыла

Дьизэ кэргэннитин харыстаан

Олунньу ый ортотугар «Кыталык» култуура дыбарыаһыгар дьизэ кэргэннэргэ аналлаах «Дьизэ кэргэнгэ сахалыы эйгэни тэрийии» сугулаана олус сэргэхтик, интэриэһинэйдик буолан ааспыт. Эдэр ыаллар көхтөөхтүк кыттыбыттара. Сыанаҕа тахсан дьизэ кэргэннэрин билиһиннэрэр кэмнэригэр видеоролик, араас кэмнэргэ дьизэ кэргэннинэн түспүт хаартыскалар, үтүмэн элбэх грамоталар, мэтээллэр кесте турбуттара. Олортон элбэх оҕолоох Николай Иванович, Ольга Руслановна Васильевтар дьизэ кэргэннэрин сэргии көрбүтүм.

Элбэх оҕолоох күн күбэй ийэ Ольга Руслановна үрдүк сыанаттан кэргэнэ, оҕолорун аҕалара Николай Иванович кэтэх хаһаайыстыба баһылыгынан, ОДКХ Нурбатааҕы филиалыгар силиэсэринэн үлэлиирин, урбаан эйгэтигэр дьарыктанырын, бэйэтэ 23,5 сыл нолуок сулуоспатыгар үлэлээбитин, билигин «Нурба оройуона» МО хонтуруоллуур-суоттуур палататыгар аудиторунан үлэлиирин туһунан билиһиннэрииттэн саҕалаабыта.

Алта оҕолоох дьизэ кэргэн оҕолорун чинник атахтарыгар туралларыгар ийэли-аҕалы кыһамныларын ууран иитиллэрэ оҕолорун ситиһиллэриттэн кестөр.

Ол курдук, улахан кыыс Дайаана А.Н.Чусовской аатынан Нурбатааҕы техническэй лиссийгэ XI кылааска үөрэнэр. Норуоттар икки ардыларынааҕы олимпиада призера, Арасыйаҕа «Инникигэ харды» научнай-практической кэмпириэнсийэ кыайыылааҕа, оройуон, өрөспүүбүлүкэ таһымнаах олимпиадалар, НПК-лар көхтөөх кыттааччыта. «Бастың лицейст», Нурбатааҕы Искусство оскуолатын хореография салаатын туйгуннук бүтэрбитэ. «Кыталык» култуура дыбарыаһыгар вокальнай-инструментальнай ансамбылга дьарыктанар, барабаанҕа, гитараҕа оонньуур.

Дьизэ кэргэн спорду өрө тутар

буолан, Дайаана волейбол, баскетбол, чэлпэки атлетика сүүмэрдэммит хамаандаларыгар баар, кыһыл көмүс ГТО значоктардаах. Нурба пааркатыгар «Коркин тренажердара» бырайыак ааптарынан буолар.

Улахан уол Айдын Нурбатааҕы Степан Васильев аатынан Нурба элбэх хайысхалаах гимназияҕа 8-с кылааска үөрэнэр. Норуоттар икки ардыларынааҕы олимпиадалар призера, Арасыйаҕа «Инникигэ харды» научнай-практической кэмпириэнсийэ призера. Көңүл тустууга өрөспүүбүлүкэ, оройуон хас да төгүллээх чөмпүйүөнэ, призера.

Иккис уол Аман 6-с кылааска үөрэнэр, «Нурба патриота» бэлиэ хаһаайына. Оройуоннааҕы «Инникигэ харды» научнай-практической кэмпириэнсийэ кыайыылааҕа, өрөспүүбүлүкэҕэ иккитэ кытынна.

Көңүл тустууга оройуон призера. Баянҕа, пианиноҕа оонньуурун сөбүлүүр. «Нурба биллибэт геройдарын аллеята» бырайыагынан Нурба олохтоохторо өйөөннөр, «Олохтоох инициативаны өйөөһүн-2022» бырагыраамаҕа киллэрэн, өрөспүүбүлүкэттэн, оройуонтан уонна хас биридди Нурба олохтоовуттан үбүлэнэн Бүлүү өрүс үрдүгэр оноһулунна, олоххо кирирдэ.

Түгэнинэн туһунан, дьизэ кэргэн аатыттан махталларын тиэрдэллэр. Бу аллеяҕа Нурбаҕа олохтор, Нурба туһугар үлэлээбит, ол эрэн кинилэр тустарынан аймах, чгус эрэ дыно билэр ахтылары мунһан, матырыйааллары хомуйан оҕо-

лоругар көмө буолбуттар. Ахтылары <https://alleycitynurba.ru/>. сиргэнэн кириэн ытыаха сөп.

Үһүс уоллара Түмэн 4-с кылааска үөрэнэр, тустууга дьарыктанар, Уһук Илин призера.

Түгэнинэн туһунан, ийэбэр Полина Васильевна, биригэ төрөөбүт эдьийбэр Алена Руслановна, бырааппар Будимир Руслановичка, аймахтарыгыгар, коллегаларбар наар күүс-көмө, тирэх буоларгыгыгар махтанабыт. «Северночка», «Тулдукчаан» уһуйааннарбытыгар, хас биридди учууталбытыгар - Глафира Николаевна, Наталья Юрьевна, Марина Терентьевна, Нургуस्ताана, Нургуяаана Руфовналарга, тренердэрибитигэр Русланбек Зияйдиновичка, Сергей Анатольевичка, Афанасий Николаевичка оҕолорбутугар кыһаллан сүбэлээн-амалаан, такайан сылдьаргыгыгар махтанбыт. Тренербит Р.З.Самиев этэринэн, «Кыайы чэлпэкигэ кэлбэт. Көрдөхкө чэлпэкигэ кыайар курдуктар, ол эрэн ити кыайылар төһөлөөх элбэх кыайтары, көлөһүн тоһуу, ытаһы, хас да сыллаах күннэтэ ыарахан үлэнэн кэлбиттэрин тренер уонна төрөппүттэрэ эрэ билэбит. Оҕо тугу интэриэһиргиирин, баҕарарын өйөөн. Оҕолоргутун өйөөн, санааларын кетөөр тылларда этин, оҕо дьа-

ра, өрөспүүбүлүкэ, оройуон хас да төгүллээх чөмпүйүөнэ. Оройуоннааҕы «Инникигэ харды» НПК кыайыылааҕа, олимпиадаларга ситиһиллээхтик кыттар. Уолаттар бары дуобатынан дьарыктана сылдьыбыттара.

Кыра кыыс Сандаара оскуолаҕа санга үөрэнэ кирибит. Уруһуйдуурун, үңкүүлүүрүн сөбүлүүр, иискэ холонон көрөр. Мария Алексеевна салайар «Авокадоҕа» гимнастиканан сөбүлээн бастакы сылын дьарыктанар.

Саамай кыралара Мургун «Тулдукчаан» оҕо уһуйаанын итиллээччитэ, олус үчүгэйдик уруһуйдуур, легонан оонньуур.

●●● **Ольга Руслановна, дьизэ кэргэн үлэни, үөрэҕи дьүөрэлээн сынныалангытын хайдах атаарабыты?** Хаһаайыстыбалаах этигит дуо?

●●● **Сынныалангытын бары биригэ атаара сатыыты.** Киинэҕэ, пааркаҕа сылдьабыт. Икки сылга биридэ муораҕа сынныанан кэлэбит.

Эбээм, эһээм саҕаттан кэтэх хаһаайыстыбалаахпыт, сайын оттуубут, эдьийим, иккис ийэм кэриэтэ Лилия Васильевналыын чааһынай дьизэҕэ олохтор буолан, отгук маспытын, мууспутун бэлэмниибит.

Оҕолорбутун профориентационнай турдарга, лааҕырдарга

бытан сайыннарабыт. «Малая академия наук» оҕолорго олимпиадалары, НПК-лары тэрийэн ыттар, ОГЭ, ЕГЭ бэлэмниир, "Интегра" араас саастаах оҕолорго аналлаах киингэ дьарыктаналлар.

Түгэнинэн туһунан, ийэбэр Полина Васильевна, биригэ төрөөбүт эдьийбэр Алена Руслановна, бырааппар Будимир Руслановичка, аймахтарыгыгар, коллегаларбар наар күүс-көмө, тирэх буоларгыгыгар махтанабыт. «Северночка», «Тулдукчаан» уһуйааннарбытыгар, хас биридди учууталбытыгар - Глафира Николаевна, Наталья Юрьевна, Марина Терентьевна, Нургуस्ताана, Нургуяаана Руфовналарга, тренердэрибитигэр Русланбек Зияйдиновичка, Сергей Анатольевичка, Афанасий Николаевичка оҕолорбутугар кыһаллан сүбэлээн-амалаан, такайан сылдьаргыгыгар махтанбыт. Тренербит Р.З.Самиев этэринэн, «Кыайы чэлпэкигэ кэлбэт. Көрдөхкө чэлпэкигэ кыайар курдуктар, ол эрэн ити кыайылар төһөлөөх элбэх кыайтары, көлөһүн тоһуу, ытаһы, хас да сыллаах күннэтэ ыарахан үлэнэн кэлбиттэрин тренер уонна төрөппүттэрэ эрэ билэбит. Оҕо тугу интэриэһиргиирин, баҕарарын өйөөн. Оҕолоргутун өйөөн, санааларын кетөөр тылларда этин, оҕо дьа-

рыктаах буоларын наадатыгар араас дьарыкка сырытыннарын уонна ситиһиллэргэ аһара ыксааман.

Уолаттар тустуунан дьарыктанан кыанар, бэйэлэрин көмүскэнэр, элбэх дождоттордоох буолаллар уонна инники олохторугар ситиһиллээх, ыарахантан толлубат дьон буолуохтара дьизэ эрэнэбит.

●●● **Тэлгэһэ баар оноһуктарытын кэргэниг бэйэтэ онгорор дуо?**

●●● Аҕабыт ХИФУ инженер үөрэҕин бүтэрбитэ, туһунан эмиз дьарыктанар. Бэйэтэ бырайыактаан балаҕаны уолаттарынаан, хотону аймахтар көмөлөөн туппуттара. Оҕо оонньуу булаһаакатын күтүөтүм Олег Васильевич бырайыагынан оноһуллубута.

●●● **Кэргэннин кытта холбоһорго элбэх оҕолонуохпут дии саныр этин дуо?**

●●● Холбоһорбутугар хас оҕолорбутун былааннаабатахпыт. Аҕабыт биригэ төрөөбүттэрэ алталар, биһиги үһүөбүт. Кыыс оҕо төрөппүттэрин 12 сыл иннинэ талар, уол оҕо 3 сыл иннинэ талар дииллэр.

●●● **Эһиги дьизэ кэргэнгэ ийэ, аҕа оруола туохханы?**

●●● Биһиги дьизэ кэргэнгэ аҕа оруола дьизэ туһаах эркин курдук эрэнэр киһибит буолар. Аҕабыт барытын сатыыр, дождотторугар сүбэһит. Элбэх саната суох эрэри, бэйэтин холбурунан үөрэтэр. Уолаттарбын улааттаххытына аҕабыт курдук эрэллээх, күүстээх санаалаах, сатаабалпын дьибэккэ барытын ылсан иһэр буолун диибин.

Ийэ оруола – дьизэни сылаастык тутуу, миннигэс астааһына, таһас-сап бэрийии, сүбэһит-амаһыт. Ийэ – дьизэ нартарыаннаҕа, аҕа – дьизэ тутула.

●●● **Эн санаабар, ыал ийэ-этинэн дуу, аҕатынан дуу?**

●●● Бэйэм аҕата суох улааппыт буоламмын, мин санаабар, ыал аҕатынан олохтор. Аҕа ырааҕа, толкуйа-сатыыра элбэх. Аҕалаах ыал икки бүк бигэ туруктаах, инникигэ эрэллээх, оҕо икки кынаттаах, толору тапталы билэр буолар. Оҕолорум аҕалара миэхэ олус күндү, кини баар буолан ийэ-аҕа буолар дьоллоохпун.

●●● **Түмүккэ биһиги аҕааччыларбытыгар тугу баҕарыа этигиний?**

●●● Барыгытыгар кытаа-

нах доруобуйаны, чөл олоҕу, оҕолоргутун сайыннарын; эбии дьарыкка сырытыннарын, дьизэ кэргэннитин харыстаан, төрөөбүт тылбытын дойдубутун таптаахха!

●●● **Ольга Руслановна, истин кэпсэтин иһин махтал. Васильевтар дьизэ кэргэннэргэ оҕолоро патриотической тыһыҥна итииллибит буоланнар, Нурбабыт үлэһит дьонун үйэтитиигэ, куораттыт тупсарын, чөл олохтоох буоларын туһугар араас бырайыактарга кыттан ситиһиллэнэллэр. Эссе да кыайылар, ситиһиллэр баар буолуохтара дьизэ туһунан түмүктүүбүн.**

Антонина СЕМЕНОВА

Ваше здоровье

Многие хронические заболевания на начальных стадиях своего развития незаметны для человека, так как не проявляют явных симптомов. На первом этапе диспансеризации проводят онкоскрининг, чтобы вовремя обнаружить онкологическое заболевание, ведь как мы знаем, рак чаще всего – не болит. Именно поэтому, даже в случае отсутствия каких-либо болезненных ощущений, важно пройти диспансеризацию. О диспансеризации среди горожан АО СМК «Сахамедстрах» рассказала **Татьяна Кирсанова**, заведующая отделом медицинской профилактики Медицинского центра города Якутска.

●●● **Татьяна Николаевна, расскажите, пожалуйста, сколько человек проходят диспансеризацию в Медицинском центре в год?**

●●● Более 30 000. Хочется отметить, что в последние годы среди них имеется довольно большое число молодых людей, что свидетельствует о высоком уровне ответственности за собственное здоровье у молодежи. Кроме того, в значительном количестве фигурируют пациенты старше 40 лет, для которых диспансеризация проводится ежегодно. Углубленная диспансеризация пользуется особым спросом – практически каждый переболевший новой коронави

Ничего не болит - повод пройти диспансеризацию

русской инфекцией, изъявляет желание пройти такой вид диспансеризации, полагающийся каждому переболевшему ковид не позднее, чем спустя 60 дней после выздоровления. Диспансеризация после ковид направлена на выявление всех возможных нарушений со стороны сердечно-сосудистой, бронхолегочной и нервной системы.

●●● **Какие заболевания чаще всего обнаруживаются в процессе диспансеризации и профилактических осмотров?**

●●● Возглавляют список сердечно-сосудистые заболевания, которые остаются на первом месте из года в год. Совсем не редкость выявление онкологических заболеваний в ходе диспансеризации. Часто встречаются случаи пограничных состояний, например, преддиабета, когда обнаруживается повышенный уровень сахара. Важно помнить, что главная цель диспансеризации – выявление потенциальных проблем со здоровьем на ранних стадиях и принятие мер для их контроля или лечения. В ходе первого этапа диспансеризации применяются определенные методы исследований, благодаря которым

обнаруживаются следующие состояния и заболевания:

Артериальная гипертензия, часто выявляемая благодаря измерению артериального давления и анкетированию пациента;

Гиперхолестеринемия, которая может быть обнаружена через анализы крови;

Преддиабет или сахарный диабет, выявляемый при анализе уровня глюкозы в крови и/или других показателей;

Ожирение, определяемое по антропометрическим данным;

Заболевания сердца и сосудов, выявляемые при проведении ЭКГ и других исследований;

Проблемы с бронхолегочной системой, которые могут быть выявлены по результатам ФЛГ и других обследований;

Онкология, ранние признаки которой могут быть выявлены с помощью различных методов, к примеру, таких, как маммография или цитологическое исследование цервикального мазка;

ФГДС, кал на скрытую кровь помогают выявить заболевания ЖКТ.

●●● **Какие меры принимают врачи при наличии риска развития тех или иных**

заболеваний?

●●● Пациентов с пограничными состояниями, например, такими, как повышенный уровень сахара или холестерина, направляем на подробные консультации врачей, где рассказываем о состоянии здоровья, после – настаиваем на необходимости изменения образа жизни, занятиях спортом и коррекции питания. В случае выявления заболеваний направляем на второй этап диспансеризации, затем к врачам – специалистам для дальнейшего лечения. Диспансеризация позволяет укрепить здоровье, выявить заболевания и начать их лечение с максимальным успехом, – заключила Татьяна Николаевна.

АО СМК «Сахамедстрах» напоминает:

В 2024 году пройти бесплатную диспансеризацию могут граждане РФ, которые родились в следующих годах: 1985, 1988, 1994, 1997, 2000, 2003, 2006, родившимся до 1983 г. диспансеризацию нужно проходить ежегодно. Запись на диспансеризацию по номеру: 122

Диспансеризация состоит из двух этапов – обязательных обследований и дополнительных. Тем, кто проходит диспансеризацию, положен выходной с сохранением заработной платы: с 18 до 39 лет – раз в три года, с 40 лет – каждый год.

Биһиги өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр мэлдьи тыннаах буолуоҕа

Бу күнүргэ Нурба улуунун олохтоохторо уонна уопастыбаннаһа ыар сүтүктэннилэр. Ыарахан ыары биһиги кэксэбиттэн аҕа табаарыспытын, СӨ норуотун хаһаайыстыбатын үтүөлээх үлэһитэ, Нурба улуунун уонна Хорула нэһилиэгин бочуоттаах олохтооҕо, Нурба улуунун бастакы баһылыга **НИКИФОРОВ Валентин Иванович** илдэ барда.

В.И.Никифоров 1957 с. Хорула нэһилиэгэр элбэх оҕоох улахан дьыэ кэргэнгэ төрөөбүтэ. Ветврач идэтин ылан үлэтин Таркаайыга саҕалаабыта. Онтон Нурба оройуонун комсомольскай тэрилтэтин салайбыта. Тэрийэр-салайар үлэҕэ талаана арыллан, кини 27 саастааҕар өрөспүүбүлүкэҕэ биир саамай улахан "Нурба" сопхуонун дириэктэринэн ананан ситиһилээхтик үлэлээбитэ. Валентин Иванович салалтатынан "Нурба" сопхуос Бүтүн Сойуустааҕы социалистической куоталаһы кыайыылааҕа буолбута уонна РСФСР Совминын, ВЦСПС Кыһыл Знамятын наҕараадаламмыта.

Валентин Иванович салгыы ЫБСЛКС Киин Кэмитиэтин иһинэн Ураллааҕы сектор уобаластарын комсомольскай тэрилтэлэрин эппиэттээх тэрийээччинэн, ЫБСЛКС Саха сиринээҕи обкомун 1-кы сэкирэтээринэн, райсовет бэрэссэдэтэлин солбууааччытынан, Нурба улуунун баһылыгынан, кэлин «Алмаз-Полис» СК салайааччытынан, Дьокуускайга Нурба улуунун бэрэстэбиитэлинэн ситиһилээхтик үлэлээбитэ. Кини төрөөбүт дойдутун, өрөспүүбүлүкэтин социальнай-эконэмиичэскэй сайдыытыгар дьонун кылаатын киллэрибитэ. Валентин Иванович олохпут онкулун тосту уларыппыт уустук 90-с сс. төрөөбүт оройуонун дьоно-сэргэтэ олох уустуктарын этэнгэ туоруулларыгар туһуламмыт үлэни иилээн саҕалаан ытыспыта, "АЛРОСА" АК-ны тэрийиигэ кыттыбыта, кини салалтатынан "АЛРОСА-Нурба" ААО-ны тэрийиигэ бастакы хардыылар онгоһуллубуттара.

Ытыктыыр аҕа табаарыспыт төрөөбүт дойдутун дьиннээх патриота этэ. Дойдуттан тэйиччи да олордор, төрөөбүт оройуонун олоҕун-дьаһаҕын, үлэтин-хамнаһын интэриэһиргии, үтүө субэтинэн-аматынан, дьин дьыаланан да көмөлөһө олоҕорбута. Билигин кини олоҕо оҕолоругар уонна сизэнэригэр салҕанар. Валентин Иванович туһунан сырдык өйдөбүл биһиги өйбүтүгэр-сүрэхпитигэр мэлдьи тыннаах буолуоҕа.

**"Нурба улууһа" МО
Дьаһалтата уонна профкома,
улуус дьокутааттарын Сүбэтэ,
«Ытык Сүбэ» бэтэрээннэр
Сэбиэттэрэ.**

Исписэлиис сүбэлиир

Дьыэ кыылын иитээччилэргэ өйдөбүннүк

Дойдубут бары регионнарыгар, нэһилиэнньэҕэ кутталы суоһапаттарын, уулуссаҕа көрүүтэ-харайыыта суох бэйдиэ сылдыар кыыллар ахсааннарын аҕыһаатар туһунан, көрөр-харайар сыаллаах тутар үлэ куруутун ытытылла турар.

Ол эрэн, бу үлэ көдүүстээх түмүгэ сүрүннээн дьыэ кыылын иитэ ылбыт дьон кинилэргэ эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһыларыттан тулукутанар.

Нурба улуунун олохтоохторо, эһиэхэ өссө төгүл санаабыт:

- Ыттаргытын баайталыргытыгар (бэйдиэ ыппаккытыгар);

- Ыты анал былаах күүлэйдэтэргитигэр. Ыккыт моойторугар аадырыскытын, сибээскэ тахсар төлөпүөннүт нүөмэрин суруйаргытыгар (сүтэр түгэнигэр түргэнник тиксэриллэрин туһунан);

- Дьыэ кыылын ууһатынан дьарыктаммат буоллахытына, былаана суох төрүү-үү ылбат туһунан ыккытын, куоскаҕытын төрөөбөт гына операцияларгыт (стерилизацияларгыт, кастрацияларгыт) ордук;

- Дьыэбит кыылын уонна кини оҕолорун иитииттэн акаастанан уулуссаҕа, араас миэстэлэргэ быраҕар, бэйдиэ ыттар көнүллэмтэ;

- Сыл айы ытытылар булгуччулаах быһыылары (вакцинациялары) дьыэ кыыллара бириэмэтигэр уонна толору ылыахтаахтара ирдэнэр;

- Ыты, куосканы иитэ ыларгытыгар, приюттан ылан иитиэххэ сөбүн эмиз өйдөөн, үөрэтин;

- Тыһынар тыһынаахха амарах, аһыныгас буолууну үүнэр көлүөнэбитигэр тирриэрдэххэ, бэйэ холобурунан итиэххэ.

Ону тэнэ санатыхпыт этэ:

- Бэйдиэ сылдыар кыыллар ахсааннара, хаһаайыттардаах кыыллар хонтуруола суох уулуссаҕа сылдыһыларыттан уонна кинилэр, бас билээччилэригэр наадата суох төрүүхтэриттэн, харайыыта суох хаалларыларыттан элбии турар;

- Хас биридди бас билээчи, бэйэ дьыэтээҕи кыылларыгар эппиэтинэстээхтик сыһыаннаһыыта, бу буолар бэйдиэ, көрүүтэ-харайыыта суох сылдыар кыыллар ахсааннарын кыччаттар булгуччулаах

услуубуйа;

- Стерилизация (кастрация) дьыэ кыылларыгар баҕата, былаана суох төрүүхтэн харыстыыр ньыма буолар. Онон маны хаһаайынаах да, хаһаайына да суох кыылларга онгоһуллуохтаах.

- Стерилизацияламмыт кыыл доруубуйата, майгытасигилитэ охсууну ылбат.

- Дьыэтээҕи кыыллар былаана суох төрүүхтэнэрэ, оҕолоро атын хаһаайыттары булар да түгэннэригэр, бэйдиэ сылдыар кыылларга, приютка итиллэ турар кыылларга хоромнуулаах, тоҕо диэтэр дьон приюттан кыыллары ылаллары аҕыһаатар.

- Дьыэ кыылларын үчүгэйдик, эппиэтинэстээхтик иити 498 нүөмэрдээх федеральнай сокуонунан, 237 нүөмэрдээх Саха сирин Бырабытыталыстыбата бигэргэппит быраабылаларыгар олоуурабыт. Өскөтүн бу үөһэ этилибит сокуону уонна быраабыланы кээр түгэннитигэр чааһынай дьону 1000-тан 3000-ға диэри солк. ыстараап көрүллэр, иккистээн быраабыланы кээр түгэннитигэр ыстараап 3000-тан 5000 солк. диэри буолар.

**Саха Өрөспүүбүлүкэтин
Бэтэринээрийэҕэ
Департаменын
Нурбатааҕы салаата**

Предприятие продает следующие объекты по Республике Саха (Якутия)

п.Депутатский: Здание - 626,58 кв.м., Гараж - 31,70 кв.м.;

п.Чульман: Здание по Титова, 7 - 724 кв.м.;

п.Серебряный Бор: 2 этаж 2-этажного здания дома 34 - 489 кв.м.;

п.Чернышевский: Гараж и помещение - 106,4 и 50,1 кв.м.;

г.Усть-Нера: Здание Сахателеком - 2 133,90 кв.м.;

с. Мындааба, Усть-Алданский улус: Гараж деревнянный - 58 кв.м.;

п.Светлый: Здание по Советская, 3. -689,6 кв.м.;

п.Чокурдах: Здание с гаражом по 50 лет СССР 17а -213 кв.м.;

Сдаются помещения с центральным входом в центрах г.Нерюнгри и г.Алдан.

Так же сдаются помещения в аренду: Виллойск, Ленск, Покровск, Тикси, Депутатский, Жиганск, Зырянка, Олекминск, Сангар, Светлый, Сер.Бор., Верхневиллойск.

**Контактный телефон:
(4112) 40-70-32.**

Благодарим

16 февраля с.г. в г.Якутске на 90-ом году ушел из жизни наш родной человек, любимый дед, Почетный ветеран Гражданской Авиации Якутии, один из первых коренных нюрбинских летчиков САННИКОВ Иннокентий Андрианович.

Мы выражаем глубокую признательность и благодарность начальнику Нюрбинского филиала Аэронавигации Северо-Восточной Сибири ФГУП «Госкорпорация по ОрВД» Акимову Ивану Акимовичу, начальнику филиала «Аэропорт Нюрба» ФКП «Аэропорты Севера» Максудову Абдумаджиду Сарсеновичу, директору Нюрбинского филиала АО АК «Полярные авиалинии» Ильинову Ивану Яковлевичу и руководимым ими трудовым коллективам, а также другу Юрию Провизиону, соседям Вере и Анатолию Ябровым, близким родственникам Наталье Чусовской, Алевтине Дубининой, Надежде Семеновой и Семену Афанасьеву за оказанную поддержку и помощь в организации достойных проводов в последний путь на родной нюрбинской земле нашего дорогого деда.

Мы желаем всем мирного неба, крепкого здоровья, добра и благополучия. Внуки Ольга и Станислав Санниковы, Наталья Герасимовна.

Махтал

Олунньу 22-25 күннэригэр Нюрбаҕа Дьокуускайдааҕы харах балыһатыттан офтальмолог-хирурдар кэлэн олохтоохтору көрөн-истэн, эмтээн бардылар.

Офтальмолог быраастар Нюрбаҕа, атын да улуустарга сылдьан миэстэтигэр эмтиир буолбуттара хаһыс да сыла. Ол курдук, бу сырыыга өрөспүүбүлүкэ уопуттаах, бастын хирурдарыгар көрдөрөн 56 улуу олохтооҕо катаракта, глаукома курдук харахпыт ыарылырыттан эмтэнэн олобу арылыччы көрөр иккис кыаҕы бэлэхтэтэн, улуу үөрүүлээх хаалыбыт.

Харахпытын көрдөрүнэн, эпэрээссийэ бэлэмнэнэр, эпэрээсийэ кэннэ сыннанар усуллубуйабын олохтоох оройуоннааҕы Киин балыһа хирургическай, травматологическай салаатын үлэһиттэрэ барытын тэрийэн биэрбиттэрэ. Төһө да үлэлэрин ирдэбил буолбутун иһин, хас биирдибитигэр эйбэс, ураты убаастабыллаах сыһыаннарын

иһин улаханлык махтана, олус үөрэ санаатым.

Онон быраастарбытыгар, чачыта да, үрүн халааттаах аанньалларбытыгар - Эбиль Нургуйаана Егоровнаҕа, Ирина Константиновна Григорьеваҕа, Розалия Андреевнаҕа, Айтилина Артуровнаҕа мунгура суох махталбын тиэрдэбин. Ону таһынан бу маньык улуустары кэрийэр медиктэр десаннара үлэлирин көбүлээн ытар СӨ Доруобуйа харыстабылын министиэристибэтигэр, дойдутун дьонун доруобуйалара тупсарын иһин кыһаллан өйүүр улууспут баһылыгар Алексей Михайлович Иннокентьевка, улуустааҕы Киин балыһа кылаабынай бырааһыгар Наталья Николаевна Павловаҕа улахан махтал буолуохтун!

Кытаатан куйаар ситиминэн үтүө сонун тарҕаннын, махтал тыллар тустаахтарга тийдиһэр!

Нюрба улуунун Маалыкай н.о. олохтооҕо, 70 саастаах ЕГОРОВА Е.Т.

Сотрудники Госавтоинспекции поздравляют женщин с праздником и напоминают им о правилах дорожной безопасности

Госавтоинспекция присоединяется к поздравлениям с праздником и традиционно 8 марта вручает женщинам – участницам дорожного движения цветы, при этом акцентируя внимание на необходимость соблюдать нормы и правила безопасного поведения на дорогах.

Один из основных факторов, который может отвлекать внимание современного автомобилиста – смартфон. От его использования в ходе управления транспортным средством лучше полностью отказаться. Есть и другие факторы, которые могут отвлекать автомобилиста – курение за рулем, употребление кофе или разговоры по телефону.

Если нет уверенности в безопасности перестроения или обгона, лучше дожидаться более благоприятного момента для его совершения. Кроме того, следует заранее подготовиться для последующего поворота и не отвлекаться на посторонние предметы.

Считать недействительным военный билет №0707522, выданный 09.02.2010 г. на имя ГРИГОРЬЕВА Егора Ивановича.

Table with 4 columns and 10 rows containing various news items, announcements, and reports from the Neryba region.

«Нюрба» Главный редактор ПЕТРОВА Лена Ивановна Учредители: Правительство Республики Саха (Якутия) ГАЗЕТА «НЮРБА» ОГНИ НЮРБЫ

Газета зарегистрирована в Управлении Федеральной службы по надзору в сфере связи, информационных технологий и массовых коммуникаций Управления Роскомнадзора по Республике Саха (Якутия). Регистрационный номер ПИ № ТУ14-00551 от 03.06.2020 г.

Адрес редакции и типографии: 678450, РС(Я), Нюрбинский район г. Нюрба, ул. Ленина, 37. Телефоны: 2-33-32, +7-914-300-01-37

Отпечатано в редакционно-компьютерном комплексе редакции, типографии газеты «Нюрба-Огни Нюрбы». Цена 42 руб. Газета выходит 1 раз в неделю по четвергам на якутском (русском) языках. Больше информации на сайте

